

IK HAD JULLIE WILLEN SCHRIJVEN

In deze briefroman schuiven twee werelden in elkaar en naast elkaar heen: het kunstenaarschap en het lerarendom. Weemoed en begrip kleuren van herfst tot zomer dit verhaal, dat vorm krijgt in brieven en intermezzi.

IK HAD JULLIE WILLEN SCHRIJVEN

Briefroman

"t Is toch maar goed, dat niemand,
ook m'n vrouw niet, dit dagboek leest,
want wat zouden ze wel denken van
't opschrijven, 't serieus opschrijven
van zulke pure schoolmeesterij?"

(Theo Thijssen, Schoolland, 1925)

Bettina
Ik heb stiekem met je (gedansd) gedanst
Bettina
Alcohol gaf u duizend namen
Bettina
Blauwe laarsjes
Bettina
Starcke Tronck Altijt Jonc!
Bettina
Openbare vervoering
Bettina
A Lovin' Spoonful
Bettina
Canadezen, Kerst, Cognac
Bettina
Wiens vinger heb ik vandaag nog niet gezien?
Bettina

Ick sie boven uut mijnen throne
Bettina
Een steentijdperk
Bettina
Wat je zegt, ben je zelf
Bettina
Naar de knoppen
Bettina
Wakkere bakker & Brooddronken dichter
Bettina
Meester Brekebeen: een kei!
Bettina
Hof van Heden
Bettina
Siet hier dees mispels van den tijt
Bettina
Enjoy teaching, enjoy learning
Waarom de juf in een deuk ligt en de meester zich een kriek lacht
Master
Bewijsbegeerte
Last Minute
Voor de ziel van het kind
Filosofietje
Kindermond

Bettina

Het regent weer onverdroten. Het woord ‘verdriet’ schuilt erin. Ik heb er geen verhaal op. Ik ving de regen in een groene plastic blokkendoos op. Die schoof ik in het diepvriesvak, tussen de knisterende voorraadzakjes. Nu drink ik whisky die door Vlaams hemelwater is verdund. Er is ook inkt. Dus: wel een verhaal. De maan en de wind regeren mijn wereld. Zon vraagt om een zonnebril. Regen om een paraplu. Muziek, boeken en mensen vormen een stoet in mijn hoofd. Ik kijk opzij. Ik zie je. Je haar bedekt de helft van je gezicht. Ik denk niet dat er zoiets klassieks als elektriciteit door je heen gaat. Door mij evenmin eigenlijk. Toch zie ik je gezicht opklaren. De maan begint ook voor jou te schijnen. Wind harkt wat haren opzij en verzamelt die achter je oor. Luister je? Woorden worden gezegd. Brieven verzonden. Regen beschermt de wereld tegen te veel optimisme. Negentien, Bettina? Ik heb er geen verhaal op. Ik hou mijn hart vast. Alleen: ik pleeg wel eens een woord. Ik hoop dat het niet door overmoed wordt verdund. Het houdt maar niet op met regenen. Gezondheid.

Ik heb stiekem met je (gedansd) gedanst

Ook mijn naam kwam ooit voor op de lijst die door de hummende voorzitter van de examencommissie Germaanse Talen en Letteren werd voorgelezen. We waren rumoerige studenten geweest. Ons werd voorspeld dat er koppen zouden rollen. We zouden opkijken. Hoorden we goed? Het gemompel ginds vooraan betrof ons pas verworven diploma. Ik belde mijn ouders op. Ik vervulde mijn legerdienst. Ik vond werk. Moedertaal zou ik doceren, aan een Vlaamse normaalschool. Sommigen zeiden: Pedagogische Academie.

Enkele jaren later zakte ik Bettina voor Spelling. Het ging om de bij wet verplichte Voorkeurspelling. Alle onderwijzers en onderwijzeressen moesten die vlekkeloos kunnen hanteren. In september van datzelfde academisch jaar zakte ik haar weer. Bettina verdween. Ondertussen verschenen alweer de verse kandidaten voor het eerste jaar. Misschien waren er weer Bettina's bij.

De eerste Bettina was dus weg. Mijn hele mens protesteerde daartegen. Door koelbloedige berekeningen had ik haar uitgestoten. In de lichtbak van mijn gemoed reproduceerde haar betraande gezicht zich als een koppige fotokopie. Ik was een liefdevolle christus, een weifelende pilatus en een verloren judas.

“De Voorkeurspelling berust op vier principes”.

Ocharmen.

Bettina prikte teksten aan de klasmuur. Stiekem las ik die.

“Ze lijken nergens naar”, predikte een ikje.

“Kleine woede en zakformaat onmacht moeten kunnen rijpen tot taal waar het bevattingsvermogen glans aan geeft”, oordeelde een anderik.

En een derde ik fluisterde samenzweerderig: “Eigenlijk valt het mee. Zo was ik ook. Ik huil even met je mee, meid”.

Nee, haar een lijstje overhandigen deed ik. Het was mijn enige wapenfeit, ofschoon ik zelf gedichten schreef. Een lijstje met de titels en de auteurs van enkele gedichtenbundels gaf ik haar. Nooit heeft ze er met een woord over gerept. Misschien had ze alle titels al gelezen. Dan stond ik daar. Misschien was mijn lijstje volslagen geheimschrift. Dan stond ik daar ook.

Bettina duwde dus punaises in de muur waar gedichten aan hingen. Het waren beperkte, maar wereldomvattende gedachten. Er stak veel jeugdbeweging in. Het betrof vooral schema's van hoe alles was, zou zijn, niet mocht, moest zijn, niet kon. Nooit stond er een spellingfout in. Poëzie is eenvoudig. Die handgeschreven teksten waren ook maar een rietstengel dun. Zelf zat Bettina altijd stilletjes poëzie te zijn op de tweede rij in de klas. Praten deed ze af en toe ook wel, maar dat was leeftijdsgebonden proza waar ik als docent geen boodschap aan had. In dat meisjesevangelietje wou ik niet lezen. Voor directe rede bleef ik doof. Ik geloofde dat haar voorkeurkleur het paars was. Dat meende ik te mogen afleiden. Ik hoopte het ook een beetje. Van dat hele zestigergedoe was er aan de achterkant van mijn hart een flinterdun snippertje purperpaars sentiment blijven haperen. Meer niet. Het

paars dat Bettina droeg, associeerde ik met het puin en de pijn van de dingen en de mensen op deze aarde. Misschien betrof dit ook maar een schematische gedachte van mij.

Tijdens die sombere september van god weet welk jaar tachtig liep ik zowat als een verdwaalde heelmester in die Hogere Opvoedkundige gebouwen rond. Bettina was er niet meer. Zij en haar moeder hadden mijn onheilstijding beluisterd. Ze waren verdwenen. Ikzelf was gesmolten tot een plasje ontroering, spijt, medelijden. Ik zat daar doodgewoon proza te zijn op een stoel.

Ze woonde in de streek van de duizenden en duizenden dode soldaten uit de Grote Oorlog van 1914-1918. Bettina en Spellingik hadden toen geen gesprek. Wel heb ik haar moeder iets gezegd. Ondertussen gleed mijn rechterwijsvinger over een kolom in een laf puntenschrift. Het was een overbodig manoeuvre: Bettina stond nummer twee op de alfabetische klassenlijst. Dat wist ik maar al te goed. Zou ik Bettina ooit nog spreken? Misschien zag ze me toen als een snel wegdeemsterend fantoom in haar leven. Of een foute lieveheer die nog snel over zijn linkerschouder mompelen wou dat hij het allemaal niet zo gewild had.

Augustus was dus weggewaaid. Medio september deed ik weer mijn intrede. Ik had nog wat pijn. Nieuwe gezichten wachtten op richtlijnen. Ik keek over ze heen. In het holst van mijn linkerbroekzak betastte ik de kleine, witte, plastic kosmonaut Aloysius: mijn talisman. Dag en nacht logeerde die bij mij. Dan hoorde ik mezelf zeggen dat een Spellingcommissie de grijze hoofden aan het buigen was over bepaalde moeilijkheden van de Voorkeurspelling.

"Kvint ut hoog tijt worden dat ze er 'ns werk van maken", zei ik. "'t Sou ons eens en voorgoet uit de narechijt helpen, nietwaar?"

"Narecheit, m'neer?" vroeg een bloedmooie kersverse schone. Een antwoord daarop liet ik ontbreken. Twee minuten later dicteerde ik mijn allereerste zinnetje van het nieuwe academisch jaar:

'Ik heb stiekem met je gedanst'.

Bettina

Ik moet je schrijven over een pot van Puk. Maar eerst dit: de weergoden hebben weer groot verdriet. Hoog in de lucht fronsen ze hun voorhoofd bedenkelijk. Herinner je je nog het dorp waar ik je, zeer tot je verrassing, op je schouder kwam tikken? In datzelfde dorp stond Puk voor mij, niet zo lang geleden. Of beter: ik stond voor Puk. De één is namelijk een hoofd groter dan de ander. Of kleiner. Welgeteld: een hoofd.

Ik mag Puk graag. Ik wil dat je weet dat hij bestaat. Sinds die griep op zijn zestiende, toen de dokter hem zei: "Puk, draag iets op je hoofd", loopt Puk met een gehaakt pausmutsje op zijn kop. Maar er zit natuurlijk meer onder; Puk is ook

pottenbakker. Dat omgekeerde bord op zijn kop, van waaronder heel lange, onmodieuze haren vertrekken en pas halt houden als ze worden afgelost door een al net zo lange, onmodieuze baard, is dus ook, tja: een pot. Het is een onheus drieletterwoord en het staat omgekeerd op Puk's kop. Deze wakkere pottenbakker heeft niks te maken met de pikorde onder de kunstkippen en hun kraaiende haantje-devoorst. Dat bakken van hem gebeurt ook wel om den brode, maar veel liever om de kunst. Nutteloos werk dus. Ik heb veel naar hem geluisterd. Hij is met zijn potten overal ter wereld geweest. Hij woont in een tochtige Vlaamse honk, ergens bij een dorp met veel te lange naam. Het landschap is er dooraderd met kronkelende weggetjes en doodgewone boerenbeken. Bezoekers zeggen dat het een lelijk landschap is. Ik vind van niet. Het waait er namelijk altijd, Bettina. 's Winters hangt de maan er soms straalhard boven volstrekke roerloosheid. Nooit verdwijnt de modder er helemaal. 's Zomers koekt die aan tot grijze prehistorie van toen het er nog winter was. 's Winters herleidt die modder de berijdbaarheid tot een smalle pechstrook die zich naar een langverwachte zomer gooit. We moeten er eens wandelen. Eigenlijk is het een landschap om altijd herfst in te zijn.

Die modder dus: dessem en droesem, grondsop en zever van Moeder Aarde. Je kan Puk en zijn potten daar niet weg bij denken. Zijn stem heeft het zachte ruige van een pot waar één oponthoud in zit verwerkt. Op een nacht, tijdens een van onze eerste ontmoetingen, na enkele flessen rode wijn bij de beeldhouwer Thibault, klopte Puk met zijn knokkels op enkele kruiken.

"Hier zit mijn tante in", oordeelde hij. "Vier uur, koffie".

En bij een tweede: "Een achternoenklank uit het jaar 1919".

Van toen af - hoe we in die godgenagelde, afgejakkerde auto van hem nog thuis raakten, was een wonder - zat Puk aan de voorkant van mijn hart, in de kamer van de goede blues. Die kruikennacht gloeiden de ovens en bloeide de beeldspraak. Zwijgen hoorde er ook bij. Toen ik een etmaal later weer met mezelf alleen was, had ik een deugddoende injectie gekregen. Alle academies en hogescholen mochten ze voor mijn part ombouwen tot hoogovens, tochthonken, herfstzolders.

Ik stond dus voor Puk (of stond hij voor mij?).

Hij vroeg: "Wil je iets schrijven voor een project in verband met borden?"

"Teljoren, Puk?"

"Welja", zei hij. "Geen schoolborden, vrees niet".

En hij zette even zijn rooie mutsje recht.

"Bah ja, graag hoor".

Ik had al zo veel geschreven. En een bord van Puk, dat was Griekenland en New York en Alaska en Japan in een notendop. En echte goeie modder uit de Vlaanders. Slijk dus.

"Goed Puk", zei ik nog eens. "Verdomme goed. Wat moet het worden hé?"

En Puk legde het uit, met die zachte barst in zijn stem, craquelé bijna. Ik hoorde hoe de krekel in de schors van zijn keel zijn poten tegen elkaar wreef, net zolang tot er begrijpelijke geheimtaal ontstond.

Dat, Bettina, zijn zo van die ontmoetingen die goud waard zijn. Je maakt er twee per decennium mee. Ze hebben een eeuwigdurende vergunning. Ik kan niet beweren dat ik Puk veel ontmoet. De wetenschap dat hij ergens werkt en het besef van wederzijds welkom zijn me voldoende. Natuurlijk, ik weet het: de bevolking loopt niet te hoop voor een pot of voor een gedicht. Ze zijn niet onnozel. Ik deel je alleen maar mijn enthousiasme mee. Misschien kom ik ooit bij je binnen, een kruik van Puk voor me uit dragend. Doe daar dan mijn stof en as in, als ik deze elementaire wereld van aarde, lucht, water en vuur voor een andere elementaire wereld van begrip heb geruild. Jij steekt toch ook zo graag andermans sigaretten op, niet? Jij stookt toch graag vuurtjes? En langer dan jij zal ik toch niet leven. Ai, de horren moeten er nu echt uit. Nattigheid. Ik groet je. Tot spoedig.

Alcohol gaf u duizend namen

Jaren al dwaalde ik in de opvoedkundige gebouwen te T. rond. Beroepshalve beleed ik er mijn moedertaal. Voor mijn werkplaats vonden ze in de loop der jaren allerlei namen uit: Post-Secundair, Pedagogische Academie, Lagere Normalschool, Kweekschool, Pedagogisch Hoger Onderwijs, Hoger Onderwijs Buiten De Universiteit, PS, PA, LNS, PHO, HOBUE, ILLO. Duid met een kruisje aan welke benaming u voor uw ziekte het liefst hoort. Vergeet uw echte naam niet op het blad.

Het krioelde er van de pedagoogchelaars met vergaderzucht. Ik gaf graag les, maar al de rest verfoeide ik. Vaak ging ik in een koffiehuis woedend zitten zijn. Soms troffen studenten me zo aan. Dan werd er veel bier gehesen. Totdat het geld op was: hoe meer kaas, hoe meer gaten, hoe minder kaas. Totdat ik me onbehaaglijk voelde, dan overmoedig, dan weer wrevelig: de carrousel van de alcohol. Woede verdund tot doodgewone opwindning. Of omgekeerd.

Vijfendertig kilometer verder kon ik weer rustig halt houden, aan mijn woning uitstappen en mijn wettelijk geregeld gezin met een behouden thuiskomst verblijden. Soms loste ook lectuur wat op, als ik zelf al niet schreef. Dat ik zo graag eens Bettina's haren had gekamd, was bijvoorbeeld de schuld van 'Un taxi mauve', Michel Déon: mijn boek der boeken.

Zo, daar waren we weer: Bettina. Haar mislukking voor Spelling bestreed ik ook met alcohol. Ik stond in een kringetje dat door nieuwbakken tweedejaars werd gevormd. Het was een heksenkring waar mijn liefste heks in ontbrak. Iemand was jarig. Tussen het gewone bier door dronk ik iets groens uit een heel apart glas mee. Door dat apezuur werd Spellingik driester. Hij werd een overspelig Spellingik. Hij zei gekke dingen tegen meisjes en jongens waar hij het jaar daarvoor tijdens de lessen gewone vragen aan had gesteld. Daar waaide warempel ook collega S. binnen. S. was een medeplichtige spleenager die sinds de putsch in Chili

en een reis door Indië in een slapeloos lichaam woonde, gevoed door vele pizza's, spaghetti's, couscous en moussaka's. Ik vulde mijn tweede emmer met bier, hoog in de versnelling. Drinken was nooit een probleem geweest, tijdens het drinken. De kleine plastic kosmonaut Aloysius liet ik voorzichtig in een glas gazeus water neer, dat ik bezijden het slagveld van Koning Alcohol opstelde. Stuurloos en gewichtloos dobberde hij in dat oceaantje rond. Hij was de kosmos van mijn linkerbroekzak meer gewend. Ach kleine brekebeen, gooi ik er nog wat bruispoeder bij tegen de hoofdbreken? Collega S., honderd vijftien kilogram mensenvlees, haalde met groot gemak mijn voorsprong in. Hij vulde zijn lichaam met veel drank ineens op. Zo bereikte ons peil dezelfde streep, net voor de pechstrook: een hittegolf in het hoofd, het gemoed uit het vriesvak gehaald en ontdood, het theewater al pruttelend. Ergens op een lege stoel in dit ultramodern koffiehuis zag ik Bettina niet zitten. Collega S. jongleerde vragend met zijn wenkbrauwen toen ik hem dit mededeelde. Daarna knikte hij wijs.

"Bettina", zei hij.

Het waas van de collectieve oorverdoving daalde neder. We dronken laveloos. Een vreemde graad van helderheid werd bereikt. Prachtige vergeldingswoorden rolden zomaar uit onze mond. O wat waren we toch slim en sterk. Ik reed een eind mee in de auto van S. Hij zette me thuis af. We hadden het opvoedkundige stadje T. weer eens tot tegen de filter opgerookt en in zovele asbakken doodgedrukt. Reeds onthulde het eerste ochtendlicht de hijskranen in Vlaamse havens, populieren die kaarsrecht de secundaire wegen afzoomden, hoge fabrieksschouwen, kerktorens, de tot de hemel reikende roetsjbaan van een vermaard familiepretpark. "O mijn God, daar komen ze alweer uit het oosten", kreunde ik. Maar aan de Deense grens, ergens boven Hamburg, of misschien diep weggestoken in Friesland of zelfs Jutland, pierde ik het simpele sigaretje van de vredigheid. Een vrouw met een rug als een vraagteken en een zachte herderinnenvouw porde het vuur in de bungalow aan. Mijn engel. Het waaide hard. Haar namen waren: Averil, Bettina, Candida, Doucelina, Ermenhild, Frideswide, Gavina, Haddewiena, Isotta, Jeline, Kalliope, Landeline, Myrtille, Nina, Oreitsje, Pippa, Queenie, Ragna, Sinichje, Tatjana, Urania, Veronica, Wanda, Xenia, Yolante, Zefyrina.

Bettina

Een buur, terug van verre reis, bracht daarnet een olijfhouten kruikje. Met een olijfhouten kruikje kan ik bitter weinig aanvangen. Versierselen voor mijn interieur kies ik liever zelf, of laat ik aan Lore over. Ik heb dus het olijfhouten kruikje tot nader order tussen andere kruikjes in een van de boekenkasten gezet. Roxy Music en Brian Ferry draaien onder de naald. Still running wild, vinyl. Fijn om te horen omdat het fijn om te weten is dat je het ook fijn om te horen vindt. Je ziet: niet enkel muziek draait door. Ook taal kan dollen. Ik heb het je vroeger al

eens verteld: wie onder de tafel gluurt, bijvoorbeeld als hij een kaart laat vallen en zich bukken moet, merkt soms – uiteraard tot zijn ontzetting – dat de overbuur (medestander of lid van de tegenpartij) bokkenpoten heeft. Of op zijn minst iets met hoeven. Ook zijn er die een staart hebben, maar die valt makkelijker te camoufleren. Horens zijn al moeilijker om te dragen. Mensen met onverwachte uitsteeksels worden in kloosters en abdijen opgevangen en weggeborgen, om de bevolking niet te verontrusten. Enkelen lopen nog los in het rond. De katholieke godsdienst heeft dus nog zijn menslievende kantjes, ofschoon je er vaak met een loep naar moet zoeken. Er zijn er ook die gedaanteverwisselingen ondergaan. Dat zijn natuurlijk de gevaarlijkste. Dat is het echte tuig van de richel. Die laten zich niet vangen en wegstoppen. Dit terzijde.

Al het voorgaande heeft niks met jouw derde oog te zien. Dat is van een andere orde. Oké, ik heb het begrepen, je bent dus geboren met een derde oog, op je voorhoofd. Ja, je verbergt het angstvallig onder een gordijn van haar dat de helft van je gezicht bedekt. Ik geloof er heel graag in. Ik weet ook wat je er mee ziet. Ken je de beroemde oude Vlaamse schilderijen waar je in de ogen van de figuren of in de reflecties van glas de meester en zijn atelier ontwaren kunt?

Narcisme.

Het liefst echter zie ik je naar buiten kijken. Ik zie mensen naar hetzelfde kijken en er dezelfde gevoelens voor koesteren. Wat dan als wij eens naar mekaar kijken?

Herinner je je nog dat optreden van die hedendaagse performers en die in decibels wadende rockgroepjes? Mijn ogen maakten er een troebel beeld van. Ik vroeg me toen af wat jouw derde oog er van bakte. Eens heb ik je, in de weerkaatsing van een kioskraam, een vol halfuur stiekem bekeken, tot je gezicht een en al gelaat werd. Dat derde oog zag ik inderdaad opgloeien, want ook jij weet dat glas reflecteert. Het was een zomer met oneindig veel regen. Hoe zacht je ook over je derde oog vertelde, er sprak grimmigheid uit. Misschien zag je er ook dingen mee die je liever niet had gezien.

Ik ken een beroemde, ontevreden beer. Hij is de recordhouder van de grimmigheid. Zijn naam is Thomas Bernhard. Hij schrijft. Wat hij haat en graag ziet is o.a. zijn geboorteland Oostenrijk. Dat land had een voorafbeelding kunnen zijn van de Verenigde Staten van Europa. Of het had zinvolle allianties kunnen smeden. Niks daarvan: treurigheid alom. Gedoe met bier en hoempa. Veerhoedjes. Tirolerseks. Er was een televisieprogramma over hem: 'Portret van een grimmige Oostenrijker'. En zie: maak een portret van iemand, en hij sterft. Vier een honderdjarige met een fanfare aan de deur, en hij schrikt zich dood. Thomas Bernhard werd dus zaliger. En misschien grimmiger.

In 'Een dag op het land', een dun boekje van de Vlaamse schrijver Paul De Wispelaere, wordt grimmigheid verdund tot weemoed. Als ik jou hoor spreken, denk ik: Oostenrijk, Bernhard. Als ik het op zou moeten schrijven, koos ik: De Wispelaere, dat platte land van hem, die lage streek.

Je derde oog, Bettina, dat zo veel ziet, is een grimmig oog. Het kijkt en het ziet, bijna twintig jaar al. De woorden die het veroorzaakt, zijn hard en helder als kristal.

(Deze brief wordt nu onderbroken door telefoongezoem van lief allooi. Ken je Sandra nog? Je streekgenote en ex-klasgenote met het adembenemende ballerinalichaam? Ze is terug van anderhalve maand Zambia. Ze heeft voedsel en drank van ginder meegebracht en bouwt daar nu een etentje mee.

"Nee", zei ik aan de foon. "Nee, maar 't is wel heel sympathiek dat je belt".

Ik moet de hoofdstad in dit seizoen niet. Toen ik de hoorn weer zacht neerlegde (achter in mijn hart danste weer een klein, spijtig mannetje), merkte ik dat de poes een waterjuffer pakte (... Pfaff die een penalty stopte ...) en die met veel onbeleeftde bijgeluiden opvrat.

Anderhalf jaar was al verstreken voor ik me er bewust van werd dat je ook mij door je derde oog had waargenomen. Ik weet nu ook waarom je haar je gezicht voor de helft versluisde.

Zo, lieve rattenkop, dat was het weer. Het oog wou dus ook wat.

Blauwe laarsjes

De bladeren haperden langer dan gewoonlijk aan de bomen. Vaak was de lucht blauw, met de witte remsporen van een late zomer erin. De kosmonaut Aloysius was gelukkig heelhuids uit een onverwachte, machinale wasbeurt gekomen. Hij moest de schrik van zijn plastic leven hebben meegemaakt. Ik nam me voor meer aandacht aan mijn talisman te schenken en hem niet zonder meer als een voorwerp op mijn lichaam mee te torsen. Talismans willen aangesproken worden. De nieuwe studenten die ik onder mijn hoede had, waren al niet nieuw meer. Wederzijdse nieuwsgierigheid begon slijtage te vertonen. Achter het doceerschavot trad ik op als een goedmenend humanitair expressionist. Met Lore op het thuisfront had ik harmonie bereikt. Synoniemen: berusting, routine, sleet, ervaring, gewoontevorming. Enkele kinderen groeiden onder ons oogluiken op: zegevierend, eigengereid, niet onaardig.

Eind oktober kreeg ik verdubbelde aandacht vanwege mijn kwekelingen op de normaalschool. Ik had me ontdaan van mijn – iedereen beaamde het: indrukwekkende – Theo Thijssensnor. Wezenlijk naakt stond ik voor mijn klassen, maar ik blies zelf de aanval. De schok der verandering loste ik handig op. Ik keek ze wat langer in de ogen.

'Waarom?', vroegen die ogen.

'Om niet herkend te worden', zei ik niet. 'Een vermomming die nu eens niet tot stand komt door toevoegen, maar door weglaten. Poëzie dus'.

Ooit was een foto van mij en mijn snor in een krant verschenen. Ze prikten die aan het bord. Hij bleef er hangen tot ik op een bepaald baldadig ogenblik zoveel ruimte nodig had om een taalprobleem uit de doeken te doen dat ik met een energiek bordwissergebaar het vod overlans en middendoor stuk schaatste. Die scheve schaats werd op enig kleinschalig boegeroep onthaald, maar mijn aangelaat was ten minste weggewist.

Omstreeks die tijd werd Gino uit het eerste jaar het slachtoffer van het 20ste-eeuwse verkeer. Gino met het gekleurde haarlokje boven het linkeroor en de oudbollige rock-'n-rollbril. Naar verluidt had hij niet geleden. Ze zouden hem nooit vergeten. Het was vreselijk om op die manier weggeplukt te worden. De dood schuwt geen banaliteiten.

Maar ze te lang in de ogen kijken, mocht je ook niet. Voor de jongens was je zoiets als het heersende mannetje van de kluit. En dus te bekampen. De meisjes... Op een ochtend werd ik wakker met de bedwarme herinnering aan een droom: Marianne uit het tweede jaar vroeg me mijn zakdoek. Meer niet. Gisteren nog zat ze in de klas zo wezenloos voor zich uit te staren. Het weekend was voorbij. Verleden schooljaar had ze eens bekend dat ze nooit meer op iemand verliefd zou worden. Met mij had het niks te zien. We klonken toen daarop: zij klonk overmoedig, ik vond het een haalbaar iets. In september kwam ze een taak inleveren. Ze droeg de blauwste laarsjes die ik ooit aanschouwen mocht, met iets zwarts daarboven. En hogerop weer iets blauws. Heel mooi. Ik geloof dat ik daar toen iets over gezegd heb. Gewoonlijk deed ik dat nooit ofte nimmer.

"Wil ik er morgen weer zo uitzien?", stelde ze voor.

"Nee", zei ik.

Tijdstippen, plaatsen, gemoedsstemmingen. Hoe liepen de mensen er op deze blauwe planeet bij? Ik was er heilig van overtuigd dat je je medebewoners van deze aardkloot zoveel mogelijk met rust moest laten. Je kon de jongens niet het slachtoffer van hun geslacht laten zijn. Je moest je hoeden voor seksistische uitspraken, want af en toe zat zo'n meisje even militant te wezen. Je mocht geografie evenmin een rol laten spelen.

"Meneer, heb ik u zaterdagavond niet gezien in ... ?"

Ofschoon de rollenconflicten aldus zo te grabbel lagen, taxiede ik als docent Nederlands vrij hygiënisch door deze schootsvelden. En Mieke keek wat smachtend, en Francis had een boontje, en Ben had een broertje dood, en Lieve scoorde laag, en Koen, en Geert, en Heidi, en Ann, en, en, en.

Iemand trok me aan de mouw.

"Hei".

Pedagoog P.

"Hallo. Alles goed?"

"Alles kits, ja".

"Waar blijft het kippengedicht?"

"...?"

Vijf lange seconden lang daalde stilte over me neder, als een stolp over een camembert.

"Ik vroeg je 't verleden jaar ook al, weet je 't nog?"

Ha! Een lichtgewicht gedicht over een pluimgewicht! Ja! Een vers! Een kakelvers over een kip!

"Ja hoor. Eh ... niks nog, sorry. Nog niks. Het wordt ook niks, vrees ik. Heb je een foto? Een prent? Van daaruit vertrekkend kan ik misschien... "

Collega P. was hobbyist-kippenboer. Daar hoorde verenigingsleven bij, en een tijdschrift. Een periodieke prestatie op glanzend papier. Veel 'info': Wist Je Dat?, Wij Huldigen, Wij Gedenken. In een goed tijdschrift hoorde ook een gedicht te staan. Pedagogen-pluimveeboeren schreven geen gedichten. Na vier rijmen werden ze al moe. Ik wel. Ik niet. Verhip, dat gedicht over die verdomde kip! Alweer verjaard, deze misdaad.

"Nou, we zien dan wel hé".

"Ja, we zien wel. Tot ziens".

Oh Jezes, wat een lijdensweg bij wijlen. Ik belde Lore op aan het thuisfront, de telefoontoetsen indrukkelijk met het plastic lijfje van Aloysius.

"Als ze Kerk en Staat gescheiden wensen te houden", riep Lore, "waarom dan niet meteen ook Lerarendom en Dichterschap? Je gaat dat vers over die vervloekte kip toch niet maken?"

"Wie weet is het een kip met gouden eieren".

"Pluimvee", snoof ze minachtend. Ik knikte stom. Marianne, dat was pas poëzie.

Niet die kip. Een kip. Ik bedoel: die blauwe laarsjes, met Marianne erin. Pars pro toto, of hoe zeggen ze dat.

"Het kan vanavond wat later worden", zei ik.

Bettina

Ja, het was wel degelijk dat dorp. Nu weet ik het weer. We beleefden een wilde avond daar, in het dorp van Puk. Weet jij het nog?

Het was al laat toen ik arriveerde, ergens op het richeltje tussen een zaterdag en een zondag. Die dag werd een oom van Lore begraven, in een gehucht aan een dode Schelde-arm. Het was een zeldzaam mooie lentedag in Vlaanderen. Die oom, Bettina, daar was ik jaloers op. Hij was een echte goeie man, vader en oom geweest. In zijn omgeving ontbrak de fles rode wijn nooit. In die fles zat de dood; uit die fles is de dood ook gekomen. Ook de rookgordijnen van zelfgerolde werkmanssigaretten werden constant opgetrokken.

Tijdens de rouwmaaltijd was van dat vreemd, bijna ongepast optimisme te voelen. Vredigheid. Goedigheid. Het was alsof we ieder apart een deel van zijn goedheid terugvonden, en dat ook nog eens weerkaatsten. Liefde en dood.

In de valavond bevond ik me weer onder de levenden. Ik ging naar een optreden van een Vlaming en een Nederlander. Ze zongen ieder een uur. Hun 'performance' ging totaal de mist in: te veel grappig bedoelde 'oneliners', te veel gedoe met snaren en micro's. Kilo's kasten en kilometers kabels, weet je wel. Om middernacht ('FREEZE!' riep de Vlaamse performer, 'GEDAAN!' zei de Nederlandse performer) trok ik naar dat andere dorp, naar een ander optreden: meer pit, oorverdoving alom, een bad van lawaai, dansbaar.

Ik zag je daar toen staan. Tegen mijn woeste metgezel zei ik dat we verdorie niet vroeg naar huis zouden rijden. Eigenlijk liep ik eerst Els tegen het lijf, je vriendin. "En daar staat Bettina", wees die, een beetje tot mijn verwondering, want het was een van de eerste dingen die ze zei. Naast dat parochiepodium gaf een wandklok nog de wintertijd aan, zodat ik in de zeer prille ochtend een uur later dan voorzien tussen de paaseieren voor de kinderen laveerde op weg naar de bedstee. Ik trapte zelfs zo'n ei stuk. Wroeging maal drie.

Is het waar dat je schrok toen ik daar opdook?

Omstreeks de ochtend – het daagde in het oosten – kwamen vrouwen met emmers en dweilen het danssmurrie ruimen. Met bengelende benen zaten we tussen het puin op het podium spijtig te zijn dat het voorbij was. Twee weken daarna, toen we weer op school waren, zag ik je twijfelen tussen een schuwe goeiendag en een goedgemeende grijns. Opnieuw hoorde ik het gekraak van plastic bekers en het gedreun uit de boxen. Later trof ik je nog verscheidene keren aan tussen feestend en fuivend volk, als een verwonderd konijntje na een nucleaire ramp. Je kon heel lang stil blijven zitten, zonder daarom muurbloempje te zijn. Het duurde drie optredens voor we besloten eens rustig in een koffiehuis te gaan zitten. Het regende waarschijnlijk weer toen. Maar die mooie lentedag en die matineuze smurrie vergeet ik nimmermeer.

Dag.

Starcke Tronck Altijt Jonc!

Vaak waren de portieken te klein (of ontbraken ze gewoon) om in te schuilen als weer eens een oud-student naderde. Ze zouden 'wel eens afkomen'. Ze zouden 'eens iets van zich laten horen'. Waarom toch.

Mijn gesprekken met oud-studenten vielen op door stiltes. Vroeger had ik nog gepredikt dat momenten van stilte in een les of tijdens een verhaal de spanning op konden drijven of de aandacht verscherpen. Jongens jongens, zo had ik dat allemaal gezegd. Nu zat ik zelf met de gebakken peren.

De ontmoetingen (noteer het verwante dwangwerkwoord 'moeten') met oud-studenten die door hun partner waren vergezeld, verliepen nog het vlotst.

"Nou, we stappen maar eens op, hé Martine".

"We hebben nog een heleboel te doen, hé Bolleke".

Ik zegende die partner die er voor spek en bonen bijstond: de garantie voor een bondige dialoog.

"Al ergens werk gevonden?"

"Ja, maar...".

"En op school, nog altijd hetzelfde?"

"Ja, maar...".

Het waren twee vragen die zo vaak werden gesteld dat ik de afwezigheid van ouderwetse winderige portieken om in weg te duiken heel erg betreurde. Misschien moest ik een slappe hoed met brede rand kopen, tegen weer en wind en mensen. Het verleden moest je gewoon verleden laten zijn. Boeken dicht. Niet meer in lezen. Basta.

Toen Lore jaren geleden een tweeling kreeg, leden we twee jaar lang ongeveer elke nacht slaapgebrek. Een moderne allergie aan gezond voedsel hield kinderen en ouders wakker. Het gehuil en getier kwadrateerden zich: de dochters hadden niet samen verdriet, maar ieder apart, de één door de ander en de ander door de één, simultaan en ook ieder voor zich op eigengereide tijdstippen. Maal twee? Nee. In het kwadraat.

Overdag bracht de vader zijn uren in de pedagogische gebouwen te T. verdoofd door. Zijn bloed deed hem pijn. Zijn lymfklieren hingen als rinkelbellen in zijn lichaam. Zijn hoofd was te klein voor al het onfraais dat erdoorheen spookte, spoelde, sputterde.

Kwam dan, jaren na de onfeiten, zo'n ex-broekie oud-student me op de trappen van het station in K. even mededelen 'dat ik toen niet veel van mezelf gegeven had'. Tot zover zijn analyse. Hij was in kakiplunje. Er hing een bierpulletje aan zijn linkerschouder en er hing een bierpulletje aan zijn rechterschouder. Ten oosten en ten westen van zijn hoofd stonk het naar drankmisbruik. Mijn innerlijke mens wenste hem een zeer grote vruchtbaarheid toe, waardoor, als het even kon, ook hemzelf enkele dubbele zwangerschappen te beurt zouden vallen. Ja: een bij nacht blèrend koppel kleinste kinderen in een benepen, vochttrekkend rijhuis met vlak voor de enige, lelijke deur de voorbij dreunende spitsuurbussen van 6 uur en 6 uur 15 en 6 uur 30 en 6 uur 45 enzovoort. Kon hij daarna ook bij daglicht op wc-brillen zitten suffen, iets van 'hooikoorts' mompelend om zijn zonnebril en zijn rood omrande ogen goed te praten.

Ik woonde op een zekere afstand van mijn instituut. Dat was handig. Maar nooit was het ver genoeg. Altijd vonden ze je. Men zou 'eens afzakken', zoals Jeroen tot drie keer toe beloofde. Die belofte greep plaats op drie kilometer van waar ik

woonde, na een gesprek van een halfuur. Ik vroeg me toen af wat hij in 's hemelsnaam mede te delen zou hebben, eens ter plekke, tegen mij.

Een halfuur lang had ik het plastic lijf van Aloysius gekneed, tot het bont en blauw zag, en ik er kramp in mijn duim door kreeg. Neen, niet in mijn woonplaats mocht ik de sympathieke oud-student Jeroen wederom hartelijk begroeten. Nergens overigens mocht ik ... ach.

Laat me met rust. Ga weg. Het stadje waar ik heden woon, is verzegeld. Lieve vriend, vriendin, ooit in pedagogisch verband opgetrommeld: hoepel op. Ga. Weest allen eens echte flinke oud-studenten.

Bettina

Hoe hoog is de klokkentoren in jouw stadje? Staat hij wel degelijk in het midden?

Hoe ver en hoe breed gooit hij zijn schaduwen van zich af?

Het socialisme laat me in al zijn saaiheid koud.

Het liberalisme laat me in al zijn dubbelzinnigheid koud.

Politieke uitzinnigheid kan alleen maar domheid invullen.

Misschien, mijn jeugdig honinghoertje, ben ik alleen maar een afvallige katholiek: iemand die zonder wereldbeschouwelijke of economische visie opgroeide. Eén die, op het vlak van de geestesvoeding, tussen school en kerk moest pendelen. (De toen nog dun gezaaide culturele centra en de feestzaaltjes mijner jeugd bevatten alleen een handjevol dronken en pijpsmorende parka-nationalisten).

Ik ben nu te oud geworden om nog modieus met de Bijbel te staan zwaaien. Ik ken het kortste evangelie wel. Het eten van zeewier laat ik aan anderen over.

'Ik ben geleerd', zeggen ze hier in Flander's Fields.

Ik heb uit onze gesprekken menen op te maken dat jij aan dezelfde verwarring lijdt als ik toen ik zelf negentien was. Star burgerdom en saai katholicisme, en het samenvallen van die twee. Wat een biotoop voor een kind, een puber! In mijn kerk zaten zelden boeiende mensen. Onder de toren leefden voorspelbaren. Zelfs het buitenbeentje, de eeuwige frituur naast het Huis van God, bakte ze nog op z'n grootmoeders. Neen, het Leger van God was één grote vlakte van verveling, waar je over de eendere koppen kon lopen, met aan de einder onbestaande vijanden: zwijgende minderheden, onbekende randbewoners.

Later heb ik er wel een paar andere leren kennen, een paar en een verdwaalde paardenkop. Het oude geloof heeft namelijk menig wijnkelder doen bloeien. Sommige pastoors zijn pure heidenen. Hun lieveheer aan het kruis kijkt naar links, luisterend naar het alibi van de slechte moordenaar. De afvalligheid loopt als een rode draad door alle gelederen. Waar afgevallen wordt, blijft een leegte.

Drank, seks of bevrijdingstheologie vullen die op. Maar zoeken naar boeiende katholieken blijft speuren naar de fameuze speld in de hooiberg.

"Ik geloof niet dat er hierna nog iets is."

Dat is wat je antwoordt als ik vraag: "En hoe denk jij er over?"

Daar gaat het niet eens om. Niemand immers zal het ooit te weten komen, doorvertellen of simpelweg verklappen. Het gaat erom dat angst hier en nu afschilfert of aanzwelt. Want soms is de leegte hier en nu al. Bovendien bedrijven de katholieken politiek op nefaste wijze. Ze hebben daarover zelfs niets te zeggen. We zitten er dus mee: jij en ik en al die klokkentorenjongetjes en bimbambeierenmeisjes.

We kochten friet bij Christine Steeds Beter, of Guy of Pilatus of Iskariot of Herodes (mayonaise), terugkerend van een bal in een Gilde- of Bondshuis. De vijand kwam van een vijandelijk bal in de Germinal of het Volkshuis, en betrok zijn vette hap van bij Nancy of Pol of 't Putje of de Poort (ketchup). Allemaal waren we even dom, saai, onnozel en jong. De friet verwekte bij iedereen dezelfde ongemakken. Alleen de nationalisten boerden iets harder, diegenen wier pa een baard had en thuis in de kast een boek van de Pillecijn had staan, als boekensteun voor reisgidsen.

Hoe is de situatie onder jouw toren, Bettina? Hoe graag zou ik eens op je schaduw trappen om te zien hoe je bestaat. Het zal je wel eender zijn in welke zaal zich iets afspeelt. Mij ook. Ik val er niet meer over. De parochie en de cinema blijven wedijveren in saaiheid. Ik zie je evenmin een conversatie met een ebbenhouten, verkeerde lieveheer voeren. Of hem een zweetdoek aanreiken. En de friet is godgeklaagd duur geworden. Hoeveel worden er uit één patat gemaakt?

En ach, de jeugdbeweging. Die altijddurende puberteitscrisis die zich tegen piepschuimen decors afspeelt. Die voorbereiding op Het Veilige Gevoel, De Groep, Het Gelijkmakende Geloof, Het Grijs.

Eentje met mayonaise? En alvast inpakken en wegwezen maar? Dat is dan 65 frank. Da-ag.

Openbare vervoering

***DAT ZIT HIER WEL SNOR VOOR WIE VAN SHOWS HOUDT.
IK GEEF ER TWEE PER DAG.***

Ik glimlachte naar de zeehond op het affiche van de nationale zoo.

'Een zeer schrander dier voorwaar', dacht ik. 'Telkens als hij een speelbal op zijn snoet neemt, gooit zijn oppasser hem een vis toe. Wie traint hier wie?'

Toen ik nog eens scherper toekeek, herkende ik mijn eigen grijzende kop in de weerkaatsing van het glas. De trein vertrok; de zeehond gleed het water van de vergetelheid in.

Onzichtbaar regende het. Wind wakkerde aan. De trein penetreerde het Vlaamse landschap moeiteloos, glanzend en glad: een mes dat door Dixmuudsche boerenboter ploegde.

Ik keek naar buiten, naar niets. Over het raam biggelden druppels. Lelijke huizen stonden als boetezegels lukraak op het land geplakt. Nucleair gazon gras ging gemillimeterd de winter in. De eerste oostenwind blies een 'Joepie' en wat maandverband onder coniferen. Een verkouden koe draaide haar kut naar de trein die over de IJzeren Weg raasde.

Mijn hoofd begon als een te zware pompoen aan zijn steel tussen mijn schouders heen en weer te rollen. Ik werd een slaperige vennoot. Ik droomde even dat ik al bij Lore was, de gelijkbenige vrouw met de herderinnenvouw. Openbaar werd ik vervoerd.

We luisterden naar de percussie van de pijpenstelen. De kinderen waren alsnog niet van hun scholen teruggekomen. Het was vier uur in de middag.

"Hoe was het vandaag in het instituut?" vroeg Lore. Het woord 'school' kwam nooit meer over haar lippen sinds ik haar gezegd had dat alleen makrelen en haringen school houden.

"Vlekkeloos", antwoordde ik. "Als een pianoconcert voor de linkerhand, terwijl de rechter aan de pralines zit".

"O, heb je weer de billen van de studentes bestudeerd terwijl je zat te doceren?"

"Stond te doceren, geliefde, stond".

"Wel, ijsbeer?"

"Het wordt winter".

"Ja en? Je spreekt totempaal".

"Ondanks zachte maritieme invloed dragen de meisjes heden weer het jeansuniform met lange broek. Ze krijgen het koud aan hun meisjesvlees".

"Pech voor jou hé. Doe maar een winterslaap".

"Nee, de lessen hebben voorrang".

"Gelukkig wonen we ver genoeg, of dat meisjesvlees werd hier elke dag vers aan huis gebracht. Hapjes voor Grijs Wolf. Zeven broodjes-kut graag".

"De trein is mijn beste vriend. Hij geleidt mij in goede en in kwade dagen. Ik lees er al jaren dezelfde boeken in: Michel Déon, Henry Miller".

"Je hebt ook al jaren dezelfde vrouw".

"Hoe laat is het?"

"We hebben nog een zee van tijd".

"Dat zit wel snor."

Bettina

Ik moet je schrijven over die zenuwpees van een Cattecoeur. Ik leerde hem kennen het jaar dat het zelfs in Jeruzalem sneeuwde. Hij schilderde een tijger die een staart had die een slang was die haar eigen staart in de mond nam terwijl de strepen op de huid ook slangen waren die verdomd ook alweer hun... Schoonschrift was dat. Kalligrafie. Acupunctuur. Bamboecultuur. Uit de doeken die Cattecoeur schildert, ontsnapt gebrul.

'Ludiek', oordeelde een criticus op de radio.

'Ludiek', herhaalde een criticus in de krant.

'Lucide', bedoelden ze.

Die kettingrokende slapeloze whiskydrinkende rattenkop van een Cattecoeur, daar voer ik graag snelle gesprekken mee. In Duinkerken sloegen ze de voorruit van zijn nieuwe auto aan diggelen (zoals in Tripoli de politie doet als je verkeerd geparkeerd staat) en namen zijn leren jas mee, maar hij keerde met de trein terug, kocht met het uitgespaarde benzinegeld verse tubes verf en toog diezelfde nacht nog aan het werk.

Het blauw van Cattecoeur mag er zijn. Je vindt het nergens anders, denk ik, ofschoon ik eigenlijk een tikkeltje kleurenblind ben. Onderaan een doek, of soms er middenin, zoals het hem uitkomt, kan niemand zijn eigen naam erop kladden zoals hij dat doet. Behept met verf is hij. Op een avond, bij het chinezen te zijner ere, kreeg hij visioenen. Hij viel met zijn hoofd op tafel in slaap, wegens drie nachten verf. Toen we vertrokken, was hij weer uitgerust voor vers gebrul.

Vroeger, toen hij hier nog in de omgeving woonde, belde ik graag bij hem aan. Altijd waren er problemen met gas, water, elektriciteit, huur, eigenaar, toilet en dakpannen. De dichte intensiteit van werken hing als gezonde smog in zijn ateliers. Het belette krompraat. Aan die elektriciteit viel niet te ontsnappen. Het was een mist waar ik met genoegen in baadde.

Jammer dat schrijven niet ruikt.

De tijd van de inkt is voorgoed voorbij.

Daarom veroorzaakten we soms grote moedervlekken wijn, daar in de verfkamers van Cattecoeur.

"Vaderspatten," zei hij eens.

Ik zag hem niet graag naar een andere stad verkassen. Hij wou per se de provincie verlaten. Ken je dat? Daar had hij groot gelijk in. Maar... hij kwam in een andere provincie terecht. Daar woonden al net zo veel helderzienden als hier bij ons.

Ik hoop dat hij ogen op zijn gat heeft. Die zelfs in het donker kunnen zien.

Niemand zal hem op zijn staart kunnen trappen. Er komt elektriciteit uit.

Blij dat je hem even leerde kennen.

Dag tijgerin.

Grroaarr...

A Lovin' Spoonful

Onder het gebeuk van bolstaande wind waaierden horden regendruppels op de vensters uiteen. Peloton na peloton werd in een hoek gejaagd, opgezweept door nijdig gerikketik.

Ook ik stroomde over. Een zee van zaad wolkte in haar en begon haar overal te bevolken. Mijn lava werd tot in haar verste provincies gestuwd.

In het centrum van de stad passeerde een optocht ten voordele van de ongeborenen. Dat wisten we niet.

"Is er nog soep in huis?"

Ik rolde mijn dampende, leeggelopen lijf naar een koele plek ten westen van ons bed.

"Sedert ik niet meer rook, heb ik altijd een godgenagelde honger."

"Jammer."

"Dat ik gestopt ben met roken?"

"Nee, dat er geen soep meer is."

"O shit."

"Luister naar de wind."

Ik draaide me weer en botste met mijn neus tegen haar linkertepel.

"Spiegeleieren dan," knorde ik.

"Mm?"

De wind gierde en floot door de straten.

"Zijn er eieren?"

Lore zuchtte zwaar. Ze inhaleerde de volledige voorraad lucht in de kamer. Ik keek naar haar kruidnagelbruine krullen, daarnet nog in toom gehouden door een spinaziegroene haarband.

Hoeveel liters liefde werden op dit tijdstip op deze aarde in zo vele schokkende taferelen vergoten?

Miasma.

Hoe veel festivalheuvels in naam der liefde betreden?

Het was een zee van meerminnetjes en zeepaardjes.

Een woud van vleesetende planten.

Een zee van spijt. Een bed van splijtzwammen.

Afkoeling dreigde. Daar deden we wat aan. Daarna vielen we als oude lappen op het bed neer. Regen tokkelde driftig op het dak. Boomkruinen werden op één dag röntgenfoto's van boomkruinen.

"In de boeken van Françoise Sagan wordt nu een sigaret gerookt."

"Roken in bed is gevaarlijk."

"Uit bed ook."

"Dat zit hier wel snor voor wie van shows houdt. Ik geef er twee per dag."

"Wat?"

"Dat zit hier wel snor voor wie van shows houdt. Ik geef er twee per dag."

"Wat bedoel je daar mee?"

"Treinlektuur. Niks van aantrekken."

"Ik ken er ook zo een, hoor."

"Ja?"

"Bent u niet tevreden: vertel het mij. Bent u tevreden: vertel het anderen."

"Waar heb je dat gezien?"

"Frituur Monique. Je moet de groeten hebben."

"O, die vettehap-keet. Middenstandspraatjes en handig verpakte cholesterol."

Bettina

Ik groet je vanuit een café. Drie keer per week breng ik onze jongste naar een revalidatiecentrum. De jongen heeft wat hulp nodig. Ze leren er het ventje de fijne handelingen beter coördineren. Drie keer per week kost me dat een taartje van bij de belendende bakker, of een dol autoritje naar het bos, of een blikjescola. Deze volgorde illustreert meteen ook zijn voorkeur.

Op maandag duurt de sessie maar drie kwartier. Nadat een juffrouw hem meegetroond heeft (het wuiven is door gewoontevorming en slijtage al achterwege gebleven), sta ik weer van mijn stoel op (ik doe wel nog altijd alsof ik daar op hem blijf wachten) en spoed me naar 'Bij de St. Elooisvrienden' op het marktje.

'Bij de St.-Elooisvrienden' is een café om de hoek. Alle cafés zijn cafés om de hoek. Ik spoed me daar dus heen, om een dik halfuur te doen alsof ik niet naar Rita kijk terwijl ik er wel verdomd hard naar kijk. Gewoonlijk zit ik vlak voor de met de hand geschreven mededeling 'ZONDER TOELATING VAN RITA NIET ACHTER DEN TOOG - RITA'. Die hangt naast een kastje met sigaretten, chocola en wafels in plastic omhulsels. Er prijkt een 'diploma' onder. Als je je wat voorover buigt, kun je de tekst op dat diploma hier en daar nog ontcijferen:

'Hierbij verklaren ... (onleesbaar) ... dat Rita (onleesbare achternaam ... als de beste kan vogelen, neuken, masturberen, ... (onleesbaar) ... alle standjes ... (onleesbaar) ... gies en frustratiën ... deze akte ... Getuigchr... gegeven den ... Get... '

Rita moet een verrekt mooi meisje geweest zijn. Ik schat dat ze nu eind veertig is.

"En nog goed bewaard," zouden ze er hier aan toevoegen. Zeer zeker heeft ze haar 'diploma' vele keren kunnen verzilveren. Ofschoon ze nu te dik is, zendt haar vlees nog altijd stralen uit. De versierselen en de kleren helpen daar wel bij. Haar stem is wonderbaarlijk rauw. Ze spreekt hard en rap. Niet vlug, niet snel: rap. (Twee decennia voor er 'gerapt' werd, 'rapte' zij al.) Ze zegt dingen waar het manenvolk van schrikt, maar die tonen het niet. Ja, buiten de cocon van de school heeft de wereld mooie dingen te bieden.

Al enkele keren ben ik er in geslaagd haar benen te zien. Die zijn stevig, maar ook te dik. Dat komt door te vaak en te goed de liefde te bedrijven. Als alles in de benen kruipt, blijft er niet veel meer over voor de borsten. Niet zo bij Rita. Ook die zijn overrijp. Laat ik een samenvatting geven: het gezicht plus het haar, de stem en wat die zegt, het lichaam dat geweest is, amen. En dat diploma. Rita heeft alles met seks en drank te maken. Zij is vruchtbaar land tussen Tigris en Eufraat, Babylonische tongval, oudtestamentische krullenbol. Ook staat er nog zo'n echte, oude, namaak Würlitzer jukebox in 'Bij de St.-Elooisvrienden'. Vlaamse schlagers zijn er niet van de lucht! En er is ook de onvermijdelijke poster waarop een koppel één vlees ofte *the beast* aan het worden is. Dat 'Sint' in de naam van het café wijst op iets zondigs. Ik kan niet uitleggen waarom. Ik voel het zo aan. Het hoerendom heeft iets heiligs. De Mariaverering is er groot. 'Bij de St.-Elooisvrienden' is echter geen hoerenkast. Men is gewoon vriend. Rita is alleen maar een lekker stuk voor invités, vermoed ik. Niemand achter den toog zonder de toestemming van Rita!!

Ik zit daar dus te doen alsof ik naar niks kijk. Ik zit aan heel ingewikkelde dingen te denken. (Ze vroeg me eens of ik misschien een artiest was. "Nee," zei ik, want met 'artiest' bedoelen ze hier 'kunstschilder'). Terwijl die heel ingewikkelde dingen mijn hoofd opvullen, zie ik tietes en billen en een festivalheuvel. Ik tel de kettingrokende Rodenbachdrinkers in haar café. Ik weet waarom ze kettingroken. Ik weet waarom ze godverdomme veel bier drinken: omdat ze er niet op mogen, of omdat het begot geld moet kosten. Nee nee, bij de heilige St.-Elooi en alle andere uit de kalenders geschrapte heiligen: 'Bij de St.-Elooisvrienden' is 't geen hoerenkast. Dat niet.

Verre van.

Maar je weet maar nooit, nietwaar mijn klein dingsigheidje? En net dat maakt het zo godallemachtig aantrekkelijk. De vuile glazen neem je erbij. En dat dik halfuur, Bettina, wel, dat vliegt daar gewoon voorbij. Op school gaat een halfuur veel trager. Aan een tweede koffie bijvoorbeeld ben ik nooit toe. Ik heb het te druk met kijken en weggijken. Misschien heb ik het ook te druk met mijn moeilijke gedachten, want ook ik ben potverdorie gediplomeerd! Ik ben de eerste de beste niet.

Groeten vanuit een blauw café waar een oude engel woont.

Canadezen, Kerst, Cognac

In de stille meetkunde van soldatenkerkhoven hadden oud-strijders weer hun doden herdacht, geschaard rond groenbemoste monumenten. Amerikanen, Engelsen, Australiërs, Indiërs, Belgen, Canadezen.

In de gangen van de pedagogische gebouwen te T. hing de weken voor Kerstmis en jaarwende zachte, vredevolle elektriciteit. Hulpverlening, begrip en menslievendheid sneeuwden overal neer. Muzikale talenten kwamen daarbij de kop opsteken. Joost speelde dwarsfluit. Griet trommelde iets boogiewoogieachtigs uit het meubel dat de entreehal ontsierde. Moest kunnen.

De kamer van priester-leraar Daniël geurde naar cognac en ouwerwetse kachels. Op een middag vonden we met ons vijven dat we plotseling behoefte hadden aan alcohol. Daniël had gezegd dat hij ergens nog wel een fles opduikelen kon. Cognac. Kerst vraagt cognac. Daniël jongleerde met deze nectar, die hij met het debiet van cola in te grote glazen klokken liet. Daar zat onder ons natuurlijk ook weer zo'n strontvervelende etikettenbestudeerder-connoisseur. Hij liet de fles in zijn handpalm rusten, de hele dranksessie vertragend, en sprak tot ons, na de miljoenen flessen die hij in zijn bestaan op aarde reeds had ontkurkt:

"Dit mag er zijn."

Priester-leraar Daniël hing kunst aan muren op. Hij hield van kunst. Van boeken. Van vogels ook. Een van zijn schilderijen deed me aan 'Un taxi mauve' denken. Ik deelde het hem mee. Daniël was echter te opgetogen om te reageren: opgetogen over zijn kamer, opgetogen over al die lichamen in zijn kamer, neen, neen, hij zou die middag zelfs het middagmaal overslaan, we moesten absoluut blijven!

Linda nam een te geweldig hink-stap-slokje van haar cognacje. Een behaarde mannenhand aarzelde even in de omgeving van haar schouderbladen als engelen-vleugeltjes. Uche-uche-uche-uche. Het snerpte door merg en been.

"We moesten haar eens goed doen schrikken."

Hik!

"Een glas water in één keer..."

Hik!

"Zeventien seconden je adem ophouden en je neus..."

"Hik!"

"Telefoon voor je, Linda! Vlug! De brandweer!"

Hik!

De storm luwde; de schade was beperkt: een rood aangelopen gezicht.

"Gaat het, Linda?"

De fauteuils en sofa's waar we in zaten, leken voor reuzenlichamen ontworpen te zijn. Toch had iedereen twee armen te veel. We hinderden elkaar voortdurend bij het grijpen naar de glazen en het aanreiken van de vuren voor de sigaretten van de

vredigheid. Collega Daniël, thuismatch, stak zijn dertigduizendste vredespijp op. Voor de fameuze minuut stilte die elk gesprek met te veel deelnemers kenmerkt, hadden we het achtereenvolgens nog over spiegeleieren (ketchup daarbij doet wonderen), de fazantenjacht (het recht om dieren te doden is een eh... een recht), het onbegrijpelijke ongeval van P. (hij heeft er niks van gevoeld) en enkele oudstudenten (eentje deelde het bed met meneer en mevrouw X). Dan die stilte. Slikken alleen al kon oorverdovend zijn.

"Als ik voel dat ik doodga," sprak ik in stilte tot de kosmonaut Aloysius, die zich in de warmte van mijn broekzak ophield, "als ik voel dat het gaat gebeuren, breng ik jou het eerst naar je laatste rustplaats. Wat verkies je: een linde, een vijver of een boekenkast?"

Iedereen kreeg honger. Daniël wou eigenlijk nog een bad nemen. Een deel van de mensheid verliet zijn kamer weer: welgezend, babbelend, gecognact.

Buiten hing de loden lucht als een zeil over de wereld. Er stak geen sneeuw in, geen neerslag, geen vorst. Scherpe beelden dienden zich aan. In de kruinen van de Canadese kandelaars rond het aanpalende kerkhof liet de wind een weinig van zijn overmoed achter. Af en toe verliet met een lichte buiging een boom de rij. Ik koos een zijpad en ging naar het graf van een vriend die nu buiten de tijd leefde. Zijn eerste kreet dateerde ook uit 1953. Zijn eerste woorden leerde hij ook hier op deze school schrijven. Ook hij stond op de klassenfoto's, zijn hoofd tegen de wind buigend, als een verkeerde lieveheer. Het werd plotseling doodstil rond hem. Kanker.

Staande voor zijn steen spelde ik zijn naam. Ik zag weer dat ijsje in het pretpark uit de beginjaren zestig. Die gatenplant in de hal van de nationale luchthaven Zaventem, een schoolreis. Dat klokhuis op de speelplaats. De pijp van meester Fiems. Vrede op aarde. Vrede op deze onrechtvaardige aarde.

Bettina

Gisteravond liep 'De Vlaschaard' op tv. Ik verlang hevig naar zo'n zomervlaag zoals die in de film te zien is. Te voelen. Iedereen heeft dorst naar zo'n vlaag die over beemden en landerijen nederdaalt. Want hier en nu regent het alleen maar. Bij jou ook?

Met de regelmaat van klokken, ik weet het wel, zie ik er dronken en afgepeigerd uit. Het schijnt dat mijn ogen dan, nou, dat zul je zelf wel gemerkt hebben. Ik zag je al enkele keren zoeken naar de morene op mijn gezicht, meegevoerd na een steile nacht. Ik onderga graag een paar van de tachtig dronkenschappen. Keuze te over: Under the Volcano, Brideshead Revisited... Zelfs in de boeken wordt aardig wat afgezopen.

De dronkenschappen waarvan ik kan zeggen dat ze een hoog gehalte hadden, nog hebben, speelden/spelen zich in gezelschap van de oude beeldhouwer Thibault af. Thibault is een bekende kunstenaar. ‘Artiest,’ zeggen de mensen. Op het ogenblik dat ik dit neerschrijf, is hij de zeventig voorbij. In zijn gezelschap, Bettina, zou ik je niet mee uit durven te nemen. De wijn mag niet verstoord worden, zegt Thibault zelf. En eerlijk: we hebben vrouwen gekend die de wijn ontzettend verstoorden. Ik weet anderzijds ook wel dat jij graag goeie rooie drinkt. Thibault heeft echter niet zo'n hoge pet op van vrouwen. Hij beeldt ze liever uit. Het liefst zet hij ze naakt op een sokkel, vereert ze een tijdje, en mept ze er dan weer af. Ze zijn formidabel mooi. You know: *Each man kills...*

Thibault is een wereldreus. Hij verbrijzelt en bouwt op. De eerste cognac die ik met hem dronk, had de afmetingen van een aquarium. De eerste sigaar met hem moest ik met beide handen stutten. Hij leeft in de tijd van toen de hanen nog gregoriaans kraaiden. Met scharrelaars heeft hij niks uitstaande. Bij problemen schraapt hij zijn keel. Dan spuugt hij. Zakenlui die ook zo'n beeld als een gebed in hun grote huizen willen, mogen pas hun mond roeren als hij vier whisky's heeft gedronken, zodat de gewenste doofheid is ingetreden.

De beelden van Thibault beginnen aan de voeten. Zo maakt hij ze ook. Zo trekt hij ze op. Naarmate je hoger stijgt, wordt het warmer: het gemompel wordt duidelijker. Soms doet zich een gesprek voor. Deze wereldreus houdt namelijk van het woord. Zijn eigen materie, klei, beschouwt hij niet als alleenzaligmakend. Gedichten leest hij nooit; hij luistert er liever naar. Zijn beelden staan in grote wereldsteden. Een aardbeving in 1989 heeft er een aantal van verbrijzeld. Antiek kan hem gestolen worden. Antieke mensen ook. Een keer werd zijn antiek ook echt gestolen, uit een honk in de Westhoek. Hij dronk de vleugellamme gendarmes onder tafel en ontmaskerde zelf de dader na een lange calvarietocht van aperitieven, afzakkers, grote bollen streekbieren en scherven. De arm der wet herademde. De dader mocht van Thibault alles houden, nadat die zes uur buiten westen tussen de tafelpoten had gelegen, verlamd door drank en magie. Voor wat, hoort wat.

Op een van onze nachten gooide Thibault met een paar kilogram verse paling naar een kraaknette Mercedes, ontstemd als hij was omdat die laatste afscheidswisky er niet meer kwam. Vrienden die niet op zijn invitatie ingingen, daar kon hij toen niet goed tegen. We hadden die dag paling gekocht in een 19de-eeuws boerderijtje, waar mensen zonder tanden woonden die hun voorkeur nooit ofte nimmer gebruikten. Het was met grote spijt in zijn hart dat Thibault een tijdperk later met verse vis naar die schone auto van onze vriend gooide: hij wou nog geen afscheid nemen. Als een tijdelijk boze Wodan verdween hij toen in de ochtendlijke beemden, waarover nevel als een lijkwade hing.

Ergens in die kleine, onmetelijke Westhoek hangt een bord van de Zouaven.

Daarop staat: 'MAIS TIREZ-DONC, NOM DE DIEU!'

‘Maar schiet dan toch, godverdomme!’

Daar stopten we ook, tijdens onze helse tocht. Er was geblaf van honden onder een loden lucht. Het zou gaan regenen. Aan het Zouavenbord moesten we kiezen: een Permeke-expositie in een polderkerkje, een onverwachte inval bij een bevriende veearts of een verrassingsaanval op een dichter die dicht bij de Franse grens woonde.

Wereldreuzen, Bettina, kiezen altijd alles.

In volgorde van belangrijkheid gingen we bij de veearts iets strafs drinken, binnensmonds in dat kerkje staan vloeken en daar waar het Vlaamse land de kont van Frankrijk kust, zitten luisteren naar die nedergedaalde god van een dichter.

Thibault houdt wel van woorden, maar ze mogen niet te mooi gerangschikt zijn. Zelf heeft hij nooit een souffleur of een vaste claus nodig. Hij is gewapend tegen de evangeliën van zwakke hogepriesters, die de kunst (vooral de kunst op weg naar het museum) in verzen onbenul en regels achterklap verkavelen.

En zo, honnepon, zie ik er soms moe en zat uit. Begrijp je? Ik groet je. Ik hoop dat je hem toch wel ooit eens ontmoeten kunt. Je herkent hem aan zijn beelden.

Wiens vinger heb ik vandaag nog niet gezien?

Ik volgde ook van nabij de kwekelingen in hun praktijkopleiding. Daarover moest ik rapporten invullen. 'Evalueren'. De Taalgod die altijd en overal boven de hoofden zweefde en als een grote gelijkmaker clichés rondstrooide, hield ook hier duchtig huis.

Ik heb twee jongens nodig.

Ik moet alle vingers zien.

Ik mag maar één hoofd zien.

Wie heb ik nog niet gehoord vandaag?

Wie onder jullie zou er mij eens kunnen vertellen...

Goed.

Inderdaad.

Is het cliché het watermerk waar je het genie aan herkent?

Verwarren we eenvoud met slimheid, zwijgzaamheid met eenvoud en slimheid met zwijgzaamheid?

Is het kosmonaut of astronaut?

(Hier zwijgt Aloysius in alle talen, wijselijk.)

Bedraagt het verschil tussen 11 en 15 november 4 november?

Kromtaal.

Behoort de nare varaan tot de orde der reptielen?

Leopold de Hoeveelste vond de leerplicht uit? Schoolplicht ook?

Tijdens de Stedentijd dreven we handel. In de Vorstentijd vroom het dat het kraakte, zodat ook de koning in zijn kasteel het te koud kreeg. Alle lichtjes floepten aan in de Kersteningstijd. Daarvoor maakten we vuren in spelonken. Daarna veroorzaakte de Stomme van Portici nog even een hels kabaal.

Ook versloeg België twee keer het zoveel grotere Duitsland. Enkele andere landen hielpen.

Jongens, we gaan dat nu even spelen hé!
Joepie! Meneer! Meester! Ik! Ik!

'De kandidaat stond goed voor de klas. Er was een goed contact met de leerlingen. Hierna genoemd lln. Het lesdoel werd bereikt. De voorbereiding was goed gestructureerd. Het zonlicht kwam maar van één kant. De lln. waren geboeid. Het gebim bam van de kerkklokken werkte storend tijdens de les catechese. Waarom deed je in 's hemelsnaam de vensters niet dicht? Je cassetterecorder ruiste als de Niagara watervallen. Op de Schaal van Richter een les die weinig deining veroorzaakte. Op de schaal van zeven een dikke drieënhalft-plus, met een tendens naar beneden. Verzorg tevens uw haa naar omhoog en uw hee naar omlaag. Werk voort.'

Sommige kandidates liepen erbij als de zoveelste verplichte fotokopie van een moederblad dat al lang gedateerd was. Ze 'droegen' kleren om les 'in' te geven. Ze verminkten zich tot met de grond gelijkgemaakte muizen. Ik had er vaak mee te doen. Patrick verwijderde het ringetje uit zijn oor: weg ziel.

Wie een product verkocht, moest met dat product samenvallen.

Braafheid. Stiptheid. Gehoorzaamheid. Uitmuntendheid.

Het was ook de tijd dat de Amerikaanse president zich binnenskamers opwond over de kleurrijke kleding van Khadaffi.

Gelukkig waren er uitzonderingen. Ik dacht aan Kurt met zijn uitzonderlijk acteer-talent en zijn obsessie voor geel. Hij werd in clichés door de docenten gewogen en te licht bevonden. Het geel deed hun pijn aan de ogen. Het had blinde vlekken veroorzaakt. Ik onderhoud nog altijd briefwisseling met Kurt, op blauw papier.

Ik dacht ook aan het paars van Bettina. Aan de blauwe laarsjes van Marianne. De Modegod viel op haar. De Taalgod had ze zelf verleid. Zwijgzaam was ze niet. Eenvoudig evenmin.

Wel slim.

Bettina

Die betoging in de hoofdstad, weet je nog? We vormden allen één front en gingen door met de strijd!

Bolle wind buitelde door de straten. De spandoeken waren onleesbaar. Het Onderwijs op straat! Op sympathie van andere 'drukkingsgroepen' en van 'het publiek' konden we niet rekenen. Maar het was een beregezellige wandeling, vind je niet?

In bussen reden we naar onze platte provincie terug. Of beter: werden we naar onze provincie teruggewaaid. Het condens op de ramen van reizen De Kievit bellette uitzicht op een prachtig panorama: Vlaamse regen en lelijke huizen. Vier docenten waren in deze bus aanwezig. Een ex-pater met Trotsky-sympathieën, een historicus met een liberale villa, collega S. die Kerouac en Ginsberg afgezworen had en ikzelf. (Over mijzelf niks dan goeds.) We improviseerden een kaarttafel. Ik zag je van in de verte verbijsterd toekijken hoe ik me aan dat platte, domme, voorspelbare, tijddodende spel overgaf. Er waren echter meer onderbrekingen dan wat anders. Studenten formuleerden commentaar. Collega S. hield blonde Rita in de gaten. De geschiedkundige was ergerlijk verstrooid. En ik had jou in mijn vizier. Spits gedoe, gein en ongein kleurden ons gezelschapsspel. Maar we vormden allen één front en gingen door met de strijd.

Bijna kregen we ruzie. Twee collega's zaten met hun rug naar de inhoud van de bus toe. Ze vonden dat we eens van plaats moesten verwisselen. Maar S. was te lijevig voor deze operatie. En P. wou per se niet boven het wiel zitten. En het bijhouden der gescoorde punten zou ook een probleem vormen daardoor. Het kwam hierop uit dat alles bleef zoals het was.

Ik zag hoe je met je vinger een opening wreef in de wasem op het raam. Zo zette ik tijdens de terugtocht een dubbele pokerface op: één voor het spel, één voor jou. Je bleef verbijsterd kijken: eerst naar mij, toen naar buiten. Het derde oog?

De volgende dag, weet je nog, hadden driekwart van de betogers schorre stemmen. Oorzaken: strijdlustige onderwijskreten en gecondenseerd busjargon. We gaven dus ex cathedra les, tegen alle onderwijsprincipes in. Maar na de lessen vulden de wandelgangen zich met vele stemmen op.

In het binnenland wiekten meeuwen rond. Het werd koud. We droegen dikke jassen. Nietwaar, medestrijder?

Ick sie boven uut mijnen throne

A: breedste mond, Belmondo, Mick Jagger, zachte jongen, hard gezicht, dronk, rookte, succes bij vrouwen, 'zuiders', maar in wezen een Scandinaaf.

B: irriterende goodwill, vakantiejobs in 'zee' en 'toerisme', puberteitssmoel maar rijp vanbinnen, kandidaat om na gedane zaken misschien nog wel even na te trappen.

C: klassieke lange haren, maar 'modern' opgelost, onvermoede hobby's (cf. figuur), zwijgzaam, erg lief, eigen code van 'doorzetten', ofschoon niet bijster begaafd, wit plus roze eventueel blauw de voorkeurkleuren.

D: superzware stem, polderlandschappen, hard labeur, pechvogel, ouder dan de rest, laatstekansjongen, bijziendheid die hij camouflerde, kwaad op zijn eigen voornaam, partner dringend gewenst.

E: klein, gewoon mooi aan haar ene kant, buitengewoon aan de andere, buitte dat geweldig uit, verwekte dus misprijzen bij de klasintelligentsia (waar ze net niet bij hoorde), badkamergedachten, kapsalons, alles viel altijd in de perfecte plooi, origineelste schrijfbeurt over 'De Eerste Keer' (vrije keuze onderwerp): consultatie bij de tandarts.

F: gewoon lief, ideaal bedgenootje wellicht, zachte stem, had aan clichés genoeg maar kon veel beter, ook ontevreden over haar voornaam, elke ochtend en avond fiets plus bus, allang aan de pil.

G: bril, lelijk bij de eerste oogopslag, alleen de eerste!, verbaal sterk, dominerend, smaakmakend, alle antwoorden meteen opiniërend, erudiet op één niveau, hobby: party's bouwen, algemeen ontevreden.

H: sloddervos, Nicolaas Beets-jongen, zijn beschaving sleepte lang aan, beetje defensief, bakermat: oubollige doorrijgemeente, groot en sterk, drong alles voldoende tot hem door?

I: jonge dandy met huidproblemen, veel watertjes doorzwoomen, bekend en bewonderd mannetjesdier, onbetrouwbaar, rivaliserend met iedereen, rijbewijs al lang veroverd.

J: timide, onbewust in de leer bij I en G, thuisfront erg bepalend: een echt 'front', gecensureerd, wellicht de oudste thuis, verstandig, mooi, geen taalspelletjes, benen om naar te fluiten, welluidende achternaam.

K: Bettina.

L: de schaduw van Gino.

M: Marianne.

N: een vrouw voorwaar, Groot Geheim dat ze met O deelde, zou me ooit dat Geheim toevertrouwen, begaafd met balpen en potlood, voorkeur voor vierkantjes in de kleren, alert, verdomd alert.

O: delend met N dus, zelfde bakermat ook, Streisand-type (twee keer kijken), prachtigste lichaam onder deze lichamen, agrarisch aura net zichtbaar, kandidaat-slachtoffer van misverstanden, vielen andere wijfjes op haar?, presteerde de middelmaat.

P: de onvermijdelijke 'baardmans' in elke groep, fotokopie van de '68-gedesillustioneerde, traag, niet antipathiek, sociaal bekommerd, muurkrantenjargon, ergens anders al eens gezakt, was twintig jaar geleden priester geworden, vadertype van de groep.

Q: een 'nakomertje', een 'laatbloeier', muterende stem, mager, klein, speelbal van de meisjes (niet van J), thuis het tirannetje?, niet geschikt, sympathiek.

R: lekker stuk, Rode Ridder-kapsel, eerder groot, kleine borsten, uitzonderlijk expressief, voortdurend knap en verstandig tenzij op examens, soms eens los uit de bol, genoeg reserves, aanleg voor experimenten, perfecte stem, een naam waar je overheen las maar o la la!

S: provinciaal voetbal, disco, weinig bagage, sf-fanaat, vroegoud, reeds veel geld op de bank (provinciaal bijeen gevoetbald), Franse voornaam, Franse maniertjes, gezakt voor Frans.

T: type Job op de mestvaalt of Wandelende Jood, fysiek een tegenvaller, gevoel voor absurdisme, bespeelde enkele snaarinstrumenten, kwam uit ontvolkende, kansarme streek met veel groene heuvels ('Vlaams Ierland').

U: boezemvriend van T., snaarinstrument, Barmhartige Samaritaan, geen enkel talent, meedrijvend op middelmaat, vriendelijk, zwaar gekleurde streektaal, Duitse voornaam, het tegenvallende zoontje uit een rij van vijf.

V: iets te lijvig, eeuwige madonnaglimlach, ravenzwart, alles gaaf, alles veilig, met moeder uit winkelen ('shoppen'), bijwijlen onweerstaanbaar (dat zwart!), ingetoomde Spaanse furie, een filmrol?

W: vaak 'ziek', 'autorijles', 'treinvertraging', 'wekkerprobleem', Toren van Babel, gevatte antwoorden, een paling, geen respect, gladheid alom, profiteerde van andermans clichés.

X: 'las het liefst het Marcusevangelie omdat het het kortste was', veel troeven achter de hand, rijk, nonchalant, vriend van S., vroegtijdige haaruitval, mannelijke boegbeeld, begeerd door C, E, F, G, J(!), N, O en V. Alleen R viel niet voor hem (gejuich bij mij).

Y: verdween medio januari, vensterneigingen, stond buitenspel, wou dit ook zo, kon niet wennen, ze wuifden hem uit, maar hij keek zelfs niet om.

Z: de docent, praatpaal, etterbak, pispaal, biechtvader, zeurpiet, kommaneuker, puntenkwijler, schoolfrik.

Bettina

Grote gribus, nu ik er aan denk: je vroeg me een 'goed' boek. Ik koop geen boeken meer. Ik lees nu al mijn boeken voor de tweede of de zoveelste keer. Ik heb er genoeg van. Het zijn alle goede boeken. Ongaarne breng ik ze mijn huis uit. Het enige boek dat ik je nog wil geven, is dit hier.

Nee Bettina, een echte boekenkrijg is het niet meer. Liever mag ik door de stad stappen, zonder boeken in mijn hoofd, terwijl de frisse geurtjes van leerplichtige meisjes me in het gezicht waaien. Op een dergelijke brandstof kan ik vele kilometers stappen. Liever mag ik op een bank in het park zitten denken dat jij ook op die bank zit. Dat we praten zoals het niet in de boeken staat: zonder bijsluiter, zonder vervaldatum.

Verleden week wandelde ik voorbij een gebouw. De tuimelramen waren opengeklapt. Daarachter weerklonk een profetische stem die sprak: "Acht komma vier."

Toen ik omhoog keek, zag ik dat het een schoolgebouw was. Het 8,4 betref boekenwijsheid. De ogen die bij die stem hoorden, hadden die wijsheid de avond tevoren in een boek gezien.

"Acht komma vier," deed het de volgende dag de ronde. En niemand was gelukkig met deze mededeling.

"Acht komma vier," ruiste het in de bomen. En niemand luisterde naar deze boodschap.

"Acht komma vier," sprak een stem in de stad. En niemand geloofde het.

Nog liever mag ik planten en boeddha's in mijn boekenkasten zetten. Gewone boeken zijn maar boekensteuntjes voor weer andere gewone boeken. De onwijs symbolische boeken stop ik ver weg, voor het geval een gezelschap op spaghetti of gourmet dining komt en een spervuur van domme vragen aanlegt betreffende diepere inhouden en dubbele bodems en vele, vele lagen taal.

Ach welnee Bettina, een boekenverbrander ben ik niet.

Nog niet. Ik heb eerbied voor drukwerk. Maar wie mij boeken vraagt, wakkert een brandje aan. Ik heb mijn boeken zozeer lief, dat ik ze haat. Ik haat de zorg die ik aan ze besteed. Ik haat hun affe voldongenheid. Onachtzaam staan ze in mijn kasten. ZIJ staan lijdzaam op MIJ toe te zien. Ik hoor hun mooie zinnen die de mijne niet zijn. Vroeger stelde ik ze boven de mensen. De mensen bleven weg. Van nu af aan geldt hier deze regel: een boek dat mijn huis verlaat, is het mijne niet meer. Wat hierbinnen goed is, wordt daarbuiten slecht.

Mijn hoop in bange dagen en mijn vreugde onder een zwam van Vlaamse regen is anderhalve meter 'Livre de Poche' per jaar. Tijdens zo'n leesjaar bereik ik zelden pieken. Het jaar bestaat namelijk uit uitsluitend pieken: in de trein, op perrons, op banken, in wachtkamers. Vreemd genoeg nooit in bed, de plaats waar zovelen lezen: nekwervelproblemen, wegens te veel lezen.

Nee vleermuis, een 'goed' boek geef ik je niet. Liever een portie spaghetti. Wel wens ik je een vruchtbare Boekenbeurs toe. Dag.

Een steentijdperk

Marianne werd vermoord. Plotseling leefden we weer als primairen. De wereld werd blauw; mijn ziel scheurde. Diepe ontzetting. Een oceaan van smart. Duizend doeken tegen het bloeden konden die niet stelpen.

Marianne werd begraven.

Hemelsblauwe Marianne.

Diezelfde avond dronken we wat, collega S. en ik. De schim van priester-leraar Daniël passeerde er. Het werd al bijna nacht. We wenkten hem naar binnen, met bloedernstige gezichten, breedvoerige dronkenmangestes en oeverloos verdriet. Daniël kwam niet. Misschien had hij ons niet in het café opgemerkt. Misschien

had hij ons niet willen opmerken.

“Dat is dan weer een probleem erbij”, zei S.

“De wereld en alle problemen erin kunnen me gestolen worden”, antwoordde ik.

Er hing een zware ketting aan het hekken. Geen toegang. Natuurlijk, op zo'n uur. We parkeerden onze auto's bij de Canadese populieren. Ik reed de mijne tot vlak bij de begraafplaatsmuur. We klommen op het dak en klauterden verder, tot de duisternis ons opgegeten had. We namen dezelfde weg als vanmorgen. Er was alleen maar aarde. En veel bloemen. Ergens in het nabije schoolgebouw floepte een licht aan. Ik merkte plotseling dat we met z'n vijven waren.

We bleven op een rij stom staan kijken bij de laatste rustplaats van Marianne. In mij groeide een dure eed: voor ik mijn studenten met taal zou wapenen, zou ik ze lichamelijke zelfverdediging aanleren. Dat was blijkbaar hard nodig, in deze twintigste eeuw, die fotokopie van het steentijdperk, toen onze voorouders nog een reukorgaan hadden in plaats van het beschaafde kompas.

Maar dat was allemaal geneuzelde retoriek van een verdrietige dronkenlap. Het was koud en nevelig. Ik zocht de blauwe lichtjes die boven graven hoorden te dansen. Niemand van de vijf zei iets. Misschien was er een tijd geweest waarin de dichters op zulke ogenblikken even het woord namen: omdat ze de taal verdicht om konden smeden tot haalbare klompjes verdriet.

Marianne.

Zwijgzaam was ze niet.

Eenvoudig evenmin.

Wel slim.

Ze was poëzie.

Ze ontbrak.

Bettina

Ook jij ontbreekt dus. Nooit ontvang je mijn brieven. Nooit heb je geweten dat ik brieven naar je schreef. Misschien besta je niet eens. Misschien vindt mijn koortsige verbeelding je uit.

Daarom.

Daarom niet.

Wat er met Marianne gebeurde, heb jij niet meer meebeleefd. Je was al uit T. verdwenen.

De dood loert overal, 'op ene haneschree.' Verleden woensdag zat een van onze studenten in de allerhoogste dakgoot van de gebouwen. Er stond een schuimige wind. Hij rookte sigaretten en speelde met een mes. Anderhalf uur lang probeerde een vriendin hem te overreden. De voormiddaglessen waren bevroren; ik formuleerde een vage opdracht voor de groep waar ik mee bezig was. Ofschoon mijn

studenten niks van het gebeuren konden volgen, zaten ze allen naar buiten te starren, waar af en toe die overslaande meisjesstem te horen was. Op het secretariaat werd de steekkaart van de ongelukkige dakhaas uit de mappenboy gelicht. Tegen de middag verdween hij uit school.

Hij liet vraagtekens achter. Het meisje bleef de rest van de dag op haar kamer. En het werd donderdag, vrijdag, met een levende dode erbij.

Zo, Bettina, wordt de collectie alsmaar groter: doden, bijna-doden, afwezig.

Wat mij betreft: ik zou voortdurend bij iedereen willen zijn, maar ook helemaal alleen. Knoop dat eens aan elkaar! Wat jij?

Wat je zegt, ben je zelf

Het was vreselijk. In dat grenzeloze gat waar zelfs de tijd op de tocht stond, was Marianne verdwenen. Een dader werd niet gevonden. Geruchten deden de ronde dat het iemand met een groen jagershoedje was, met zo'n belachelijk veertje erop, het pluimpje van de onevenwichtige. Nooit kwamen we er het fijne van te weten. Een keer gebruikte ik de kleine kosmonaut Aloysius als voodoo-pop. Iedereen wou toen wel iemand lynchen.

Het werd maart. De goden fronsten weer al hun bedenkelijkheid samen in grote regenrimpels. Aarde werd modder.

Maart was bij oudere mensen de gevreesde sterfmaand. Het was een laffe tijd met stijlloos weer. De studenten klitten samen in sombere kraaienkladden. Verstrooid rukte ik aan de dobber van hun moedertaal. Er waren proefexamens die niet echt meetelden voor de eindafrekening. De lessen vielen weg. Het werd stil in de pedagogische gebouwen. Docenten bewogen druk, maar hadden niet veel omhanden. Tijdens het treurige defilé van Taal miste ik de gezichten van Bettina, Gino en Marianne. Mijn Afwezige Drievuldigheid. Het liefst wou ik de huidige verzameling ongeregeld er in één gulp 'doorlaten'. 'Stralen' en 'zakken' schrapte ik voorlopig uit mijn jargon. Goodwill door omstandigheden. Ik liet de zeppelin van kromtaal en schuinschrift voorbij zweven zonder er op te schieten. De collega's keken niet eens verbaasd op toen ik met mijn cijfers voor de dag kwam. Ze waren ook te zeer met hun eigen kolommetjes bezig. En ach... taal... dat vehikel waar ook de meeste andere vakken mee reden... deze dommekracht... dat noodzaakje... 'Iedere docent is docent Nederlands.' Je zal dat maar gezegd krijgen.

Na de proefexamens kraaiden de pedagoogchelaars weer als haantje-de-voorsten. Schitterende besluitende oordelen wedijverden met slimme gevolgtrekkingen en hoogstandjes van inductie- en deductiekunst.

'Peter heeft het in de vingers maar het moet er nog uit komen. In juni moet hij het bewijzen.'

'Jan mist inzicht. Hij ordent wel het gegeven materiaal, maar doet er verder niets mee.'

'Rita is nog niet rijp genoeg. Op de zevende vraag bijvoorbeeld...'

'... want eigenlijk draait Myriam telkens rond de kern van de zaak. Ik vroeg haar bijvoorbeeld...'

'Een zwak tekort!'

'Ik moet altijd zelf hun antwoorden structureren. Tja, dat peil...'

Zo projecteerden ze, in amechtige volzinnetjes. Zo flambeerden ze hun eigen ongenoegen in een sausje waar spruitjeslucht uit ontsnapte. Ik kneep mijn 20ste-eeuwse reukorgaan dicht en keek gewetenloos en spijtig voor me uit. Waar ginds niks aan de muur hing, vulde ik een icoon in. Binnen de omlijsting schudden ze alle drie onmerkbaar 'nee'.

Bettina

Heb je nog de gedichtenbundels gelezen die ik je op een lijstje gaf? Heb je ooit geweten dat ik je muurgedichten in mijn hoofd bewaarde? Ik had je altijd al willen schrijven. Je waarde in mijn teksten rond. Ik heb dan maar over jou geschreven, en je opnieuw uitgevonden. Neem me niet kwalijk. De verbeelding is sterker dan de werkelijkheid.

Je bent dus foetsie. Naar Portugal dan nog wel. Daar helpt geen lievemoeieren aan. Dank je om het me te laten weten. Het leven in T. gaat zijn gewone gang. Elke seconde is een avontuur. Ik kan je alleen maar heel even naar me terug schrijven.

De Bettina van de spelling en van de gedichten is bijna helemaal weggewist. Althans: haar naam. Wat ik aan de achterkant van mijn ziel echter ooit vermoedde, is bewaarheid geworden.

Ik blader in het ledentijdschrift van SABAM, de Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers. En ja hoor. Daar staat je naam, bij de dichters: Bettina. De werkelijkheid is dus ook sterker dan de verbeelding.

Hoe zit dat nou?

Naar de knoppen

Welja, zet nog maar eens een video op. Loop dan met rood omrande konijnenogen rond. Druk maar op knoppen. Vergroot jullie ziekte maar even op het scherm uit, krankzinnige videototen. Godallemachtig, hier in het instituut sloegen ze elkaar de schedel in voor het sleutelkje van dat 'videolokaal': het nieuwe cena-

kel, het heilige der heiligen, die ouwe kapel die sedert het geschrap in de heiligen en de emancipatie der priesters in onbruik was geraakt. Gepraat, geredeneerd, geschreven, kortom: geleest werd er niet meer. Er werd gekeken. Men keek zijn ogen uit. Men werd beeldbuizerd.

“De boeken van de toekomst zijn de videobanden”, zei een collega op een media-bijeenkomst.

‘Jullie videoten zijn de idioten van morgen’, dacht ik. ‘Jullie zijn de konijnen die door al dat gestaar geen peen van een penis meer kunnen onderscheiden.’

Een docent Beeldende Opvoeding orakelde: “Wie de machtige taal van het beeld niet begrijpt, wordt de analfabeet van de jaren negentig”.

Orwell na vervaldatum.

Een aforistisch onderschrift op betweterig posterformaat.

Welja, zet nog maar eens een video op.

Ik trok me terug in het docentenwerkkamertje om er boos te zitten zijn. Ik had natuurlijk weer niks gezegd op de bijeenkomst. Het was moeilijk optornen tegen de moderne meerderheidsmentaliteit. Moeilijk opbiggen tegen verzamelde gelijkmakers. Eendracht gooide de poorten naar de domheid open. Nieuw publiek werd andermaal vernacheld. Weerstreven en tegenspreken, daar had ik echter schoon genoeg van. Een oubollige lansenbreker voor boeken en drukwerk wou ik per se niet zijn. Te veel retro was ongezond. Het was al welletjes dat ze beseften dat ik zweeg, opstandig zweeg.

Ik keek door het raam. De studenten verlieten het instituut. De pedagogische gebouwen zweetten hun opvoedelingen uit. Nu gingen ze tv-kijken. Ouderwets blokken konden ze niet meer. Ze beschikten niet meer over teksten om met ruggen als vraagtekens over gebogen te zitten. De vie-dee-joo had alle sporen van denkwerk uitgewist. Nu schoten ze met geweertjes op snel bewegende kikkers en eendjes, cola morsend in een pretparkje.

Door een fikse temperatuurschommeling tijdens het weekend was de sneeuw zwart geworden. Al vlug gorgelde ze als vuil snot in kokhalzende rioleringen. Daarboven weefde mist een web. Achter die opake lijkwade hing iets van lente. Ik ging in de verschoten sofa zitten. Ik legde mijn benen op het tafeltje en zocht naar mijn lijfexemplaar van 'Sexus', Henry Miller. Toen werd er aangeklopt.

“O, zit u dààr? Ik dacht eerst dat er niemand...”

“Kom erin, Nancy. Ga zitten.”

“Ja. Eh... kan ik enkele oefeningen...?”

“Jazeker.”

Nancy met haar onmodieuze lange haren en dat Franse kopje als een 45 toerenplaatje uit het gouwe ouwe tijdperk. Salut-les-copains. Haar petites histoires. Haar 'allez-ik-bedoel'-Nederlands. Ik luisterde scherp. Aanpalend weerklonken vrolijke videogeluiden. De amateurs waren in het vergaderlokaal hun knoppentalent aan het oefenen.

“Ik heb de tekst over De Zwarte Ridder voorbereid”, zei ze.

“De Groene, bedoel je”, antwoordde ik.

“O! Is-ie groen? Allez!”

Ik knikte, mompelde iets over Arthur en Ronde Tafel en zei dat ze maar eens lezen moest.

Niets liet vermoeden dat ik over enkele jaren zelf niet meer zonder beeldschermen zou kunnen bestaan.

Bettina

Nog altijd daar? Ik kijk uit naar een kaartje uit Iberië. In mijn bus arriveert uitsluitend rommel waar ik niet om gevraagd heb. Ook de filmalmanak is weer uit. Sterven was dit jaar schering en inslag onder acteurs. Veel meer dan 60 halen ze niet. Eigenaardig is wel dat hun doodsoorzaak wordt vermeld als het over kanker gaat. Toch zat er één tussen die meer dan 80 scoorde. Te weinig starparty's bezocht? Een Ier dan nog wel!

In de filmoverzichten per land wordt de grote kam gebruikt. Italië kijkt zoete porno. Nederland kijkt iets minder zoete porno. Amerika was in shock door een smokker die meisjes verboden ogenblikken laat beleven. Toen die film nog geen fiasco was, knipte men er zo in dat hij dat wel werd. Films van Wim Wenders en van Yasujiro Ozu (de meest Japanse van de Japanse regisseurs) komen in dergelijke almanakken minder voor: te weinig verhaal. Het publiek wil vertellingen.

Vandaag, Bettina, heb ik enig houtwerk aan onze woning met een bruin product ingestreken. Ik vroeg een 'pot olie' in de winkel. Het meisje gaf me die en zei: “Wilt u zegeltjes of zal ik direct aftrekken?”

Heel mooi, die taal.

Omstreeks het derde uur in de middag begon het zo godgenageld te regenen dat mijn duurbetaalde product er zo weer afstroomde. Shit.

Ik heb weer af en toe van die hartgalops. De dokter zei dat pilletjes tegen hooikoorts de werking van alcohol verdubbelen. Het raadsel van sommige van mijn dronkenschappen is daarmee gedeeltelijk opgelost. Ik moet dus van hooikoorts af zien te raken.

A propos: de oogoperatie van onze jongste is tot nader order uitgesteld.

Ben je al latin lovers op het lijf gebotst? Een schakel in de cocaïneketen geworden? Idioten heb je overal. Kijk uit voor Iberische idioten. Schiereilanders weten nooit goed waar ze het hebben. (Is de hele wereld niet schier een eiland... ?)

Leve het noorden: een tolerant, intelligent bestaan en een traag verouderingsproces dankzij alom heersende mildheid. Vrije liefde. Bejaardenseks. Heroïnebussen.

Withouten beschaving. Propere keuken. Vis. Moeilijk toneel. Sociale voorzieningen. Duidelijke beelden. Midzomernacht. Zelfmoord.

Ach, ik wou dat ik in Portugal was.

Toen ik 16 was, konijntje, speelde ik mijn eerste liefde kwijt nadat ze potdorie amper twee stomme weken in die stomme Ardennen had doorgebracht. Jij bent nu wel mijn liefde niet, maar allez: uit het oog, uit het hart zeker? Jij de smalle straatjes in het oude Lisboa. Ik de sardineblikjes uit de Delhaize.

Zijn kaartjes uit Iberië altijd zo lang onderweg? Tot wanneer ook weer had je gezegd? Tot in der eeuwigheid?

Wakkere bakker & Brooddronken dichter

Ze wisten wel dat ik in dat andere leven van mij boekjes publiceerde. Ze hadden natuurlijk al het talent ontwikkeld om uitsluitend de negatieve reacties daaromtrent op te duikelen. Nooit kwamen ze eens met andere aandragen. Idem voor de collega's. Ik bedekte echter deze activiteiten met de mantel van de stilte. Ik haatte nochtans geheimzinnigheid rond gedichten: het medium zelf leed al genoeg aan verwarring en verkeerde beoordelingen. Uitknipseltjes deden al eens de ronde: 'Hij lijkt helemaal niet op zijn foto in de krant.' Nou, hoera.

Elk jaar opnieuw moest ik de potentiële dichters en dichtersessen onder de studenten diets maken dat ik helaas over te weinig tijd beschikte om... dat ik zelf nog aan de weg aan het timmeren was... dat goeie lectuur op den duur wel vanzelf... Jezes! Wie was ik dan wel!?

Marianne had voor mijn vak altijd hoog gescoord. Bettina en Gino niet. Nu vormden zij de wezenlijke personages van mijn teksten. Zij zouden het nimmer doorvertellen. Het waren drie doden. De andere kwekelingen droegen zonder dat ze het beseften dagelijks nieuwe elementen aan voor mijn nieuw boekje. Ik zweeg echter als vermoord: over de doden, over de levenden, over gedichten, over verhalen. Ik schreef.

Na Pasen zette ik op school een literaire avond in revuestijl op. Handen te kort. Natuurlijk gingen we stappen na gedane zaken. 's Ochtends schoot ik alleen over, tussen het oorverdovende gekwetter van stadsmussen. Als bladeren in de herfst waren al mijn medefuivers mij ontvallen. Het was koud. De straten waren leeg. Er brandde een lamp: die van de warme bakker. Dronken zijnde kraakte ik deze handelswoning. De slaapdrongen bakker legde begrip aan de dag. Ik mocht door het zijdeurtje even naar binnen. Hij had zelf ooit verzen geschreven, zei hij. Van hem kon ik een drietal warme broodjes kopen.

Kauwend stapte ik door de straten van het stadje T. Kauwend bevond ik me plotseling voor dat graf. Gelukkig was ik nu alleen. Anders hadden ze poëzie weer met sentiment kunnen verwarren.

'Bah ja: dichters!'

Zo van dat. Kauwend bevrijdde ik Aloysius uit mijn broekzak. Het werd tijd dat ik mijn talisman afstond. Gewoon, stom geluk had hij mij eigenlijk zelden gebracht. Marianne, zo had ik besloten, zou hem definitief adopteren.

Ik schroefde een balpen in haar aarde en liet de kleine kosmonaut in de tien centimeter diepe schacht nederdalen.

'Zelfs ruimtevaarders bereiken de hemel via aarde,' dacht ik. Daarna plempte ik het kokertje met kiezels aan. Aloysius was niet langer van mij. Vlaamse regen zou hem misschien ooit weer naar de oppervlakte stuwten. Ik zou nooit meer omzien of terugkeren.

Ik klopte de kruimels van mijn kleren en reed in de auto enkele circuits rond het stadje. Mijn hoofd deed pijn. Ik had rouwranden onder mijn nagels. Toen ik het iets warmer had gekregen, stopte ik op een pechstrookje waar geen mens kwam. Ik kruiste mijn armen en vocht tot halfnacht in de ochtend tegen roes en kou. Euforie ebde weg. Mist schaarde zich als duizenden klamme vraagtekens rond mijn gezinswagen. Straks zou ik weer in de klas aan het woord zijn. Over de revueavond zou ik niet reppen. Ze zouden me wel weer een onmogelijke aap vinden.

Goed dat er kranten waren die we in de breedste stand konden tikken om ons achter te verbergen. Communicatie! Mijn hazenslaapje in de auto werd wereldnieuws. Leven & Werken van de Dichter! Het innig gevlochten doornenkroontje! Zie achter zijn grimlach het bekkeneel!

'Bah ja: dichters!'

Bettina

Ik heb je dus naar Portugal laten vertrekken zonder nog eens af te spreken. Of je het anders had verwacht, weet ik niet. Ik verwacht alleszins een kaartje: je hebt het beloofd. Hoe lang blijf je weg? Meen je dat, van dat werk zoeken?

Ook hier wordt het eindelijk warm. En het waait. Hooikoorts slaat andermaal toe; voor de middag kom ik nooit buiten. Ik luister naar muziek en slik polaramine met sherry. Ondertussen probeer ik wanhopig met roken op te houden. Die onzin heeft zin, ja. Ik heb het al moeilijker om je beeld op te roepen. Het is een tijd geleden hé. Nu ben je zelfs ook ruimtelijk ver weg. Toch ben je niet uit te wissen. Zou jij dat zelf wel beseffen, liftend op de stoffige wegen van het Armenhuis van Europa, ver van je bed?

Gedachten verzetten. Activiteiten ontwikkelen. Ze zeggen dat een mens bezig moet blijven. Tja. Ik heb wat teksten geschreven. Ik heb een dag in een opnamestudio doorgebracht. Ik heb een werkbezoek gebracht aan een vuurwerkmaker. We bouwen hier over enkele maanden in het dorp namelijk weer een groot feest

met zg. 'kunstvuurwerk': muziek, poëzie, choreografie, vuurwerk.

“Gehakt met roomijs”, oordeelde iemand die erbij wou horen en er niet bij hoorde. Allemaal projectie.

Ik blijf brieven schrijven die ik niet op de bus doe. Het is meer een kwestie van innerlijke buizenpost. Mijn kinderen groeien als kool. Het geld raakt op. We hebben al een keer de Noordzee gezien. Het blijft onvolkomen. In de Golfstaten broeit het weer heviger. 'Iraniër' wordt hier in Vlaanderen een caféscheldwoord, voor iemand die een ander geen vrije doortocht naar de toiletten wil verlenen. You never walk alone. Een Amerikaanse mijnenveger met heli's aan boord is op weg. Schoonschip, weet je wel. Ze kunnen die drijvende springtuigen van op een afstand doen ontploffen. Iran traint ijverig zijn kamikazetroepen. Al net zo gevaarlijk zijn die grote horden demonstrerende vrouwen met al dat textiel op en rond hun lichamen. Je ziet alleen hun gezicht: duizenden en nog eens duizenden dreigende, gesluierde onzelvevrouwen. Kun jij dat begrijpen, mijn lieveheersbeestje: mensen die gezamenlijk naar een leider luisteren, zonen die de ideeën van hun vader overnemen? You-never-walk-aloners die in groepsverband de boel aan diggelen slaan?

Hoe zit het ginder met die fameuze onzichtbare Anjerrevolutie van jaren geleden? Het schijnt dat daar toen niet veel van te merken viel. Nu nog minder waarschijnlijk. Op een lange, zonovergoten weg zie ik je stip met geheven duimpje. Dat duimpje wil zevenmijlslaarsstappen veroorzaken. In de berm staan je schoenen uit te rusten. Daar zit ook een tweede stip: je vriendin Els, waaiierend met een wegencartaart.

Hier in de tuin plukken vijf kinderen paarse braambessen van een vurige struik. Drie zijn van mij. Kinderen bedoel ik. Eentje moet binnenkort onder het mes: microscopische chirurgie. Ja, een oog. Het heeft er maar twee. Ik hou mijn hart vast. Dag.

Meester Brekebeen: een kei!

Toen ik het station in T. bereikte, schudde ik mijn hoofd als een natte hond. Ik nam mijn vaste standplaats naast de kauwgumbakken in. Ik begon het sigaretje na gedane zaken te rollen: het trompetje van de vredigheid. Het was in het voorhistorische tijdperk dat er nog gerookt mocht worden in openbare gebouwen. Iets later kwam Stefaan eraan, een treingenoot. Hij werkte in een valiezenfabriekje en kweekte thuis schapen en geiten, dromend van een zwervend bestaan op deze aarde. Weer hadden we korte dialogen, met veel onderbrekingen, over drinken en vrouwen. Daar was ook Marc: socialewerkersgympen aan zijn voeten, meerder-

heidskrant onder de arm (sport!), eeuwig moe. Elke muur was een Klaagmuur. Iedere vrouw was te mooi.

Als een grote zwarte vogel stapte een non naar de loketten. Achter een van die loketten zat een ooit door mij gesjeesde student. De wijzer van een lelijke Ierse wandklok hupte een streepje verder.

“Weet je waarom het zo stinkt aan de Zuidpool?”

“Nee”, zei ik, bij voorbaat de mop al hatend. “Het stinkt er naar de uitwerpselen van miljoenen pinguïns”, zei Stefaan. “Echt waar”.

Geen mop. Mijn haat was voorbarig. Worstelend met wind en regen waadden we naar perron drie.

In de piekuurtrein van maandagvalavond stonden we zwijgend tussen de wiegende lichamen. Stefaan was ietwat dronken. Enkele van mijn treinstudenten hadden dat ook in de gaten. ValiezenStefaan boerde bijvoorbeeld luide.

“De wereld zit verkeerd in elkaar”, mompelde Marc. Hij had een tasje bij zich waar helemaal niks in stak. De al twee keer volledig uitgespelde krant vouwde hij voor de derde keer die dag zuchtend open. Maar van die Rita kon hij zijn dode ogen moeilijk afhouden. Rita, mijn studente, had het prachtigste lichaam van de hele trein. (Een schitterend perrongeluk, zoals ze op een keer die trein miste.) Ooit had ik me voorgenomen tijdens openbare vervoering nimmer een gesprek met een van mijn studenten aan te knopen. Toch vroeg ik haar nu een vuurtje. Marc keek verbaasd uit zijn sportnieuws op.

Twee dagen later nam ik 'R' op een avond mee uit. Ik vertelde haar over Aloysius, de aangestampte aarde, de warme bakker, mijn kwekelingenalfabet.

“En welke letter heb je voor mij?” vroeg Martine.

“RRRRR”, deed ik, Buddy Holly imiterend. Een nachtelijk vliegtuig passeerde boven onze hoofden. Ik reed weer enkele opwarmrondjes rond het provinciestadje T. Ik dacht aan Rode en Zwarte en Groene Ridders. Voor haar ouderlijk huis lag een stapel brandhout.

“Dag Jeanne D'Arc”, zei ik bij wijze van afscheid.

“RRRR”, zei ze.

Thuis ontfermden we ons over een poes met een mooie M op haar kop. Kenners lezen gewoonlijk iets in die M. De poes moest aangesproken kunnen worden.

“Hoe noemen we ze?”

“Martine”, lachte ik dwaas.

“Ben je gek?” riepen ze met z'n vieren.

Een week lang riepen we allemaal 'Poes!!' Op maandag werd de knoop doorgehakt: Maroef. Geleidelijk wenden we aan haar schichtig bestaan.

Totaal onverwacht kwam de pa van Y. me thuis opzoeken. Bijna struikelde hij over Maroef. Hij had tachtig kilometer afgelegd, deelde hij mee. Bij andere do-

centen had hij zijns inziens te weinig gehoor gevonden. Nu kwam hij mij de huid op beleefde wijze vol schelden.

“Ik ben de pa van Y”, kondigde hij dreigend aan. “Dit is voor je kinderen”.

Hij pootte een gigantische zak snoep op tafel neer. Maroef roffelde over het vast-tapijt voorbij, met die prachtige M op haar kop. Het aangeboden glas bier nam de pa van Y. wel aan. Ik gebaarde stiekem naar Lore. Die vergastte de kinderen prompt op een wandelingetje. Daarna hadden we ieder, docent en vader, een monoloog van tien minuten. Ik was de vakleraar die 'maar' met het onderdeel Taal bezig was nietwaar. Begrijpen we elkaar goed. Zoon Y. zat nu thuis te niksen, de tenen tegen elkaar, ja ja, wat modelbouw af en toe, dat wel, maar ja. Ik zei toen dat Y. eigenlijk vrij abrupt was verdwenen. De reden, of de aanleiding, was nooit duidelijk geweest.

“Hij werd niet goed opgevangen, hij werd erbuiten gehouden”, zei de vaderfiguur. Wat opvangen? Waar buiten?

Ik wou zeggen dat we geen aalmoezeniers waren die tussen twee kanonnades in vlug vlug wat ziertjes probeerden te winnen, maar ik hield me in. Toen stilte intrad, en stilte bleef, en hij met zijn vingers een Vlaamse schlager op tafel begon te trommelen, stond ik op en stak een hand uit.

“Ik kan de snoep niet aannemen”, zei ik.

“Misschien kan hij nog in de drukkerij aan de slag”, opperde hij. Hij pakte de zak weer beet.

'Kan-ie dan mijn volgende boekje drukken', dacht ik balorig.

De pa van Y. verdween, met de zak snoep: minder kwaad, kalmer, toch nog op wraak zinnend. Hij zou er zijn tijd voor nemen. Dat merkte ik aan de manier waarop zijn auto over het wegdek zwierde. Maroef keek hem met een verbaasde M op haar kop na.

De kinderen kwamen thuis met een geneeskrachtig onkruid. Bij een tweede glas bier maakte ik met Lore de reconstructie.

“Dat bespaart ons weer tandartskosten”, zei ze.

Die avond zocht ik in mijn archieven op zolder het gedicht van Bettina dat ik ooit stiekem van de klaswand had genomen.

Natuur

*Je
kijkt
naar buiten ...*

*Je
voelt je
ongelukkig ...*

Eens ...

Nog vijf schooldagen. Zomerdagen geurend naar teer en hout en treinwagons lagen in het verschiet. Sleutels werden in sloten gewrikt. Tuimelramen werden met een fikse ruk dichtgeklapt. Die laatste dagen waren de echokamers van woorden, zinnen en teksten uit herfst, winter, lente. Fotokopiemachines braakten wellustig. Hadden wij dat allemaal gezegd!?

Buiten de tijd leefden Bettina, Gino en Marianne. Gino lag in de verre Westhoek. Marianne was in T. begraven. Bettina zat in Portugal.

'WIE HEB IK NOG NIET GEHOORD VANDAAG?'

Op het graf van Marianne stond nu een steen, zo uit de Ardense natuur weggehaald en hier puur neergezet. Aloysius was onzichtbaar. Ik stampte de aarde wat aan. Boomkruinen filterden het licht van juni.

“Allez gij!” zei collega S. Ik was dus toch nog eens teruggekeerd.

Ik rondde alles als een kei af. Weer was een jaar verstreken. Weldra zou de druivelaar in mijn tuin de ramen van de op de eerste verdieping gelegen kinderkamers bereiken. En nog één hoger zou ik gaan schrijven.

Kleine kosmos, grote raadsels.

Adieu, kwekelingen.

Bettina

A reist naar iets warmes en schrijft een ansicht naar B in de heimat. B reist noordelijk en schrijft naar A, in de waan dat die thuis is. Na een maand treffen zowel A als B elkaars vakantiegroeten thuis aan. Vakantiegroeten zijn het al niet meer: ze zien elkaar dagelijks op het werk. De kaartjes vormen enkel het bewijsstuk van de dikbetaalde reis. Voor de rest niks te melden, tenzij dat het de hele zomer flink geregend heeft, overal, ha ha ha, over de hele aardkloot. Wij blijven thuis, Lore en ik en de kinderen. Het regent ginder namelijk net zo hard. Ik ontving je briefje uit Figueira da Foz. De Atlantische zandkorreltjes die je in bijlage zond, heb ik naar een flesje overgeheveld waarin zich de laatste ongebruikte polaramines bevonden. Op dat Portugese zand staat geen vervaldatum. Je briefje heb ik één keer gelezen. Daarna dropte ik het in de doolhof van mijn archief. Mijn interne buizenpost doet de rest. De bessen vallen nu zo uit de struik. Als ik het waag er een te plukken, word ik aangevallen door vliegende mieren, muggen, bijen en vliegen. Ook moet ik me dan een weg banen door een gordijn van spinnenwebben. Het tuinpad is bezaaid met insectenlijkjes en kleverige eilandjes bessenpulp. De oorlog is uitgebrosen. Ook Maroef, onze huistijger, slaapt vrijwel dagelijks een kleiner dier dan haarzelf tot aan onze achterdeur. Haar succes bij de jacht schrijven de kinderen toe aan haar witte kousenvoeten. In verband met het sluipen, weet je wel. Ik denk

echter dat de kleinen der aarde uit onze omgeving onze vijver als drinkplaats hebben gevonden. Het regent namelijk al enkele dagen niet meer. Daar vinden ze ook hun dood, door er onoplettend hun dorst naar leven te lessen. Telkens als we van dat klein gepiep horen, schuiven we de gordijnen dicht. We feliciteren dan in stilte Maroef, de tijgerachtige, voor haar prestatie. Maar onze jongste kan al dat geweld niet goed hebben. Censuur dus.

Weet je nog dat ik je schreef over het teljorenproject van vriend pottendraaier Puk? Ik heb daar wat nieuws over. Het is heel typisch voor mijn bestaan op deze aarde: eerst werd het uitgesteld, nu gaat het niet meer door. Zoiets overkomt me wel vaker: al dat fraais dat in het water valt. Tussen het rare pluimage dat heden ten dage mijn omgeving bevolkt, ben ik wellicht een der grootste pechvogels. En toch mag ik niet klagen: kreeg ik immers niet een briefje uit hoe-heet-het-ook-weer in Portugal? Ik voel me als een klein, gevederd dier dat dorstig maar arge-loos rond een vijver huft. SNAP! gaat het dan: kop eraf. Gedaan. Naar mijn mooie veertjes wordt niet eens gekeken. Heb jij dat ook niet soms, een ietsepiet-sie?

Dag Bettina, *les textes aussi sont des images*. Stop. Merci.

Hof van Heden

De eerste donderslag van het seizoen viel heel laat in de zomer. Ik schreef die elk jaar in mijn dagboek op. (Mijn dagboek: mijn zonovergoten Elba, mijn woordge-worden toren van wanhoop, mijn ziekte, mijn vel, mijn ziel). Het duurde ook el-lendig lang voor de wilde wingerd, de beukenboom en de druivelaar in de tuin hun volle glorie beleefden. Elk jaar plukte ik van elk een volgroeid zomerblad. Ik droogde en bewaarde het. In de herfst herhaalde ik dat met een blad van de win-gerd, die dan vlammend rood, soms paars, soms purper spuwde. Nee, een ziekelijke natuurfanaat die op kringlooppapier zat te huilebalken, was ik niet. Als een waterloop moest stinken opdat de omwonenden een hogere levens-standaard zouden bereiken, dan moest die waterloop begot maar eens flink gaan stinken. Het tij keerde toch om de zeven jaar. Maar ik hield wel van een gedroogd blad uit de eigen tuin. Des winters sierden ze de muur waar ik naar staarde als ik schreef.

Ik wou ook een zeldzaamheidje in het grote plakboek van de zomer bewaren. Naam: Bettina. Maar het kon niet. Het bleke sardientje was naar Portugal ge-vlucht. En wat vond ik nog in mijn tuintje? Het bekkeneel van een vogel. En wat bewaarde ik nog in glazen, naast Portugees zand? Een gedroogde edelweiss. Hoe die hier is geraakt, weet ik niet meer. Eens moet hij mij dierbaar zijn geweest. Vijf

kieselstenen: ontvoerd uit de oprijlaan van het laatste ouderlijke huis waar ik woonde. Ik hielp mijn ouders verhuizen en bedacht plotseling dat niks over zou blijven. Vijf is het volmaakte getal. Het vogelschedeltje lag op een ochtend in de tuin. Het bleek een zwaluwrelikwie te zijn. Noch de lente, noch de zomer had die gemaakt. Wel de zondvloed.

Die regen! Die ellendige Vlaamse regen!

Alzo plukte ik af en toe uit de tuin. Ik volgde de raad op van Pangloss, uit Voltaires Candide:

'Toen de mens in de Hof van Eden werd geplaatst, gebeurde dat ut operaretur eum, opdat hij hem zou bewerken. We moeten onze tuin bebouwen.'

Wat zou ik haar geven als ze ooit terugkwam? Een kilogrammetje donkerpaarse braambessen? Negentien stengeltjes Ogentroost voor haar derde oog?

De nevels van september hingen 's ochtends al boven de volkstuintjes en de hondenhokken. Het waren de lijkwaden van de zomer. Weldra zou de hooikoorts weer verdwijnen. Bijna jammer. Plaats voor vers ongemak. Nooit hadden we eens rust in dit aardse paradijs.

Bettina

Dit is mijn voorlaatste brief aan jou. Ook die zal ik nooit verzenden. Misschien doe ik je later mijn brieven cadeau, allemaal in een keer. Waar zit je nu met je derde oog? Ik heb de groene blokjesdoos weer uit het vriesvak gehaald om mijn whisky met hemelwater te verdunnen. De herfst staat voor de deur: wind, bladerdeeg, gedichten, boomkruinen als röntgenfoto's. De wilde wingerd verschiet al hevig. En jij wordt er twintig.

'Acht komma vier, acht komma vier,' gonst het weer door dat drukke hoofd van mij. En ik hanteer de bordwisser, tot alles me weer zwart voor de ogen wordt. Achter mijn rug hoor ik gestommel: einde les. Ik draai me om. Je zit er niet. Ik wil de beer achternagaan in zijn hol. Ik wil me opvouwen. Ik heb Petra, de gans van de overburen, oudbakken brood gevoerd. De populieren rond het weitje waar ze wiegelwaggelt, hebben nu al een kap op hun kop: het ontbladeringsproces is begonnen. Ze beginnen zich van onderen te ontkleden. Beeldhouwer Thibault, terug uit Italië, is nu voor een tentoonstelling naar Mexico vertrokken. Van pottenbakker Puk geen spoor. Evenmin van zenuwpees Cattecoeur. Iedereen wordt weer eilanderig. Zelfs Tommie, de troetelbeer van onze jongste, schijnt ergens een voorraad voedsel te hebben aangelegd. Deze zou zich onder de kast bevinden waarop ons piramidelampje eeuwig brandt. We hopen stiekem dat hij gebrek lijdt en tevoorschijn komt: Tommie brengt namelijk veel leven in de brouwerij. Aardig van hem bijvoorbeeld om buikspreekmatig te tateren als iedereen van woorden uitverkocht is.

Hoe schik jij de winter door te komen? Een dikke jas? Veel boeken? Het sneeuwt al in New York. Vandaag heeft het hier ouderwets geonweerd: dat betekent straks sneeuw, schijnt het, en een winter die van wanten weet, sjaals, beenwarmers, Russische oorkleppen. Het bewind van een strenge vorst kortom.

Daarom zou ik je graag nog een droom meegeven. Luister. Er staat een bed op de maan. Op het nachtkastje zie je blauwe bloemen in zeer klaar water. De sterrenhemel is als vanouds, zoals de Grieken en de Egyptenaren hem zagen. In de verte hangt een blauwe bol. Daar komen we vandaan. Middelpuntvliedende verbeeldingskracht bracht ons hierheen. Dit is het jaar nul. Er is een licht, draaglijk geruis. Eigenlijk: gesuizel. We wachten, eeuw na eeuw na eeuw. Zoals kind na kind na kind van een aardse glijbaan af glijdt.

Sstt.

Geef me je hand.

Ik hou mijn hart vast.

Siet hier dees mispels van den tijt...

Ik heb het tot nu toe met voorbedachten rade niet gehad over de bemoeizucht en de betutteling door de opeenvolgende onderwijsministers die alle hun 'vernieuwende' stempel willen nalaten, het leger van experts, vrijgestelden, doorlichters en inspecteurs dat zelf niet 'in het veld' werkt of de maatschappij, waarvan de meeste stervelingen eerder wrange herinneringen aan hun eigen schooltijd(en) overhouden. Ik zal het met opzet daar ook niet verder over hebben. De wal barst van de beste stuurliu. Er zijn ettelijke colloquia nodig om weer vele zoden aan de dijk te zetten. Wie problemen heeft met het onderwijsberoep, raad ik aan: 'Had dan zelf voor meester geleerd.'

De Normaalschool ofte 'Normale Schole', waar de normale vakken lezen, rekenen en schrijven werden aangeleerd, is de laatste decennia voortdurend geëvolueerd. Meester Prikkebeen en Juffrouw Zonnebloem behoren tot the old skool van wijsvingers, stofjassen en krijtlongen. Er zijn fusies gebeurd (sommigen zeggen: 'fusillades'), andere leeroutes worden bewandeld en nieuwe inhouden worden aangeboden. Een oude, vierkante wereld is opgedoekt. Het eiland van de Kwekelingschool bestaat niet meer.

Dat begon tien jaar geleden concrete vormen aan te nemen. De fusies deden zich voor: de normaalscholen - toen nog bastionnetjes van didactisch hogeschoolonderricht - werden ingebed in grotere hogeschoolgehelen. En die grote broers associeerden zich op hun beurt met universiteiten. Internationaal en Europees ging

iedereen plotseling wat betekenen, want zie: je kon hier nu Bachelor of Master worden. Of allebei.

De klassieke normaalschoolstudent kan nu meer pijlen op zijn boog hebben dan vroeger. Hij leeft ook anders. En er zijn diverse types studenten bijgekomen, in tijd en ruimte: qua leeftijd en afstand. Dat kan maar goed zijn: wat stil blijft staan, kan de tand des tijds niet aan. 'Siet hier dees mispels van den tijd', Jacob Cats.

Heimweemoed kan de vrouw of de man sieren die, zij het aan de ene kant, zij het aan de andere kant van het spreekgestoelte, de normale leergangen met de beste bedoelingen onderging. Meester - leerling: na 2 000 jaar is nu ook deze verhouding aan twijfels en vragen onderhevig. Men leert anders. Maar iedereen heeft recht op zijn eigen historie en herinneringen. Ook al is het oude vak Geschiedenis op zich momenteel vermomd in een andere gedaante.

Bettina

Op papier neem ik afscheid van je. Jij wordt elk jaar een jaar jonger; ik word elk jaar een jaar ouder. Tussen mijzelf en de verse studenten gaapt elk jaar - trouw als een boeddha die om de twaalf uur even geeuwt en weer krek dezelfde tijd aan geeft - een grotere leeftijds kloof. Ik heb daar nooit problemen mee gehad; zij evenmin. We schoten goed met elkaar op. De ziel, weet je wel, dat weke stukje kippenvel aan je linkeroorlel. Clichés zijn als kathedralen met duivenstront op, maar meestal zijn ze waar.

Ik had je duizend namen kunnen geven, maar ik noemde je: Bettina. Kiezen is verliezen. De tijden gaan vlug. Of zijn het alleen maar de mensen die veranderen, lees: verouderen? Het is net alsof er aan het einde van de tijd een stokoud, pijnlijk mannetje zit dat via een katrol de tijd alsmaar vlugger naar zich toe trekt. Dat mannetje is jaloers op jeugd. Het is ook jaloers op wie het een behoorlijk lange tijd uitzingt op deze planeet. Daarom trekt het harder naarmate je ouder wordt. De tijd vliegt op den duur alsmaar sneller.

De laatste jaren is her en der op onze campus een erectie aan bouwlust ontstaan. Dat resulteerde in nieuwe gebouwen. Het is mijn laatste decennium als docent in mijn oude lichaam en die geur van nieuwigheid voelt wel prettig aan. Ik ben die oude wijn in nieuwe zakken. Misschien wordt het ook weer even tijd om de studenten wat af te stoffen. Die zitten sedert de jaren '80 vrij roerloos en lijdzaam lessen te ondergaan, dociel of zelfsturend, whatever. Je kreeg ze zelfs met moeite nog naar een betoging in onze prachtige hoofdstad van Europa. Ze doen me heden ten dage zelfs qua uiterlijk vaak denken aan mijn grootoudergeneratie. Alles keert terug. Misschien is daar geen ontkomen aan.

Sinds ik jou beschreef, zijn er vele Bettina's (en de mannelijke pendanten daarvan) de revue gepasseerd. Ik schat dat ik ongeveer 5 000 studenten geleden deze epistolaire vellen opstartte. Die studenten zwermde over Europa en de wereld uit in het kader van internationalisering. Sommigen bleven definitief in het buitenland en werken daar nu. Hier in deze druilerige binnenlandse driehoek volgden verse generaties vermoeide generaties op, die met golven of gulpen de arbeidsmarkt verlieten. Soms was er werk, soms niet. Velen oefenen nu zelfs een totaal ander beroep uit. En er zijn er ook gestorven, gesneuveld, verongelukt, verdwenen.

In welk land mag ik me jou voorstellen, Bettina-uit-de-duizend?

Het beroep van schoolvos kan bij de bevolking niet op sympathie rekenen. De meesten hebben immers zelf niet zulke prettige herinneringen aan hun eigen schooltijd. Toch vond ik het een voorrecht aan de Normale Schole te werken en de nieuwe generaties schoolvossen te mogen begeleiden. En je weet wat ze zeggen: een oude vos verliest wel zijn haren, maar niet zijn streken.

Ik groet je vanuit mijn lage streken.

Enjoy teaching, enjoy learning

Toen fuseerden we dus, anno 1995, en werden we een departement van een groter geheel van hogescholen. We werden 'lector' en 'docent' genoemd. Gaandeweg leverden we 'bachelors' af. Ook het 'shoppen' kon een aanvang nemen, zowel voor de bachelors als voor de masters. Men kon uit diverse ruiven eten. Baviantaal greep om zich heen: BaMa, ManaBa, BanaBa, ManaMa. Er waren zoveel verschillende studieroutes en afko's dat het een kluwen van gewillig en onwillig papier werd. Wie beweerde dat hij nog het overzicht behield, loog dat hij zwart zag.

Onze hogeschool (lerarenopleiding lager en secundair onderwijs) kreeg zoveel facelifts dat ze lelijk werd van vernieuwdrift. Studentenaantallen groeiden en krompen als vanouds naargelang van de vraag, maar toch kregen we er beduidend meer dan vroeger over ons heen. Groepen van 35 à 40 vormden geen uitzondering.

Waarom wilden er zoveel het onderwijs in?

Dat was toch een sissende hogedrukpan geworden op een vuur van onbehagen?

De verhouding meester-leerling was na 2 000 jaar toch aan vele bedenkingen onderhevig?

De papieren monsters (lees: de stuurliu aan wal, zij die geen les meer durfden of konden geven, de betuttelaars) eisten toch steeds meer tol van de veldwerkers?

Wat viel er dan godgenageld nog te enjoyen qua teaching & learning?

Waarom de juf in een deuk ligt & de meester zich een kriek lacht

Stagebezoeken in lagere en secundaire scholen leverden niet alleen opinies over de prestaties van studenten op. Vaak kwam ik terug met woordenbuit, opgetekend uit kindermonden. Die taalschatjes zorgden af en toe voor ongeremde creativiteit, vrijmoedige interpretatie en onbevangen humor. Een onverbloemd bloemlezingje.

- * De mama van Oona heeft nu een vals gebed.
- * Wat valt er zo allemaal te zien in de zoo, lieve kinderen?
Wel, daar zien we mensen die loslopen.
- * Wie heeft er dit jaar zijn Pasen gehouden?
Ik probeerde wel, ik probeerde hem 14 dagen te houden, maar toen begon hij te smelten.
- * En wie kan me twee voorbeelden geven van citrusvruchten?
Juf! Juf! Twee citroenen!
- * Geloof jij echt in vliegende schotels, Amelietje?
Ja ja meester, bij de afwas thuis heb ik er een zien vliegen.
- * Oud- en Nieuw-Testamentische kennis: paraat!
De kleine man die in de boom klautert om Jezus beter te kunnen zien, heet Marc, maar hij is zo klein dat ze hem Kortemark noemen. Of was dat de naam van het dorp waar Jezus passeerde? Nog een beroemde mens: het was Mozart die de joden uit Egypte leidde door de Droge Zee. Ze trokken naar Jodium. En Mozart bakte daarna twee grote stenen wafelen. Ja, 't was feest hoor, verloofd zij Jezus Christus op de bruiloft van Katanga!
- * Hoe heette onze vorige koningin ook alweer?
Ah, dat was koningin Riola. Het was de zwarte weduwe van Harold Lloyd, die man met zijn zwarte bril uit die oude stomme filmpjes.
- * Schapen grazen in een kudde, vissen zwemmen in een school, maar waar zwemmen die dan in de vakantie?
- * Een man en een vrouw die trouwen, dienen elkaar het heilig oliesel toe.
- * Wie maakt eens een mooie zin met het moeilijke woordje bang erin?
Meester! Meester! Thuis hebben wij bancontact.
- * Het onderscheid tussen flora en fauna is vlug gemaakt: er zijn tamme kastanjes en er zijn wilde beesten. Pater Baviaan wist daar alles van, want ook hij droeg vruchten.
- * De aarsbisschop zegende de andere bisschoppelingen in.
- * Op 11 november moesten de Duitsers overgeven.
- * 15 november is de dag van de gymnastiek. Die heeft iets te maken met dynamiet en elastiek. Misschien werd op die dag het warm buskruit uitgevonden?
- * Het basilicum van Koekenberg is het beste onkruid tegen volwassenen.

- * De rijke tollenaar uit het Nieuwe Testament heette Zorro.
  - * Een vraagstuk. Als Sven 4 knikkers heeft, en Tore 3, dan hebben ze samen... veel pret.
  - * De blauwe vloeistof in een thermometer is kwik. Als die rood is, noemen we die kwak.
  - * De pastoor heeft onze juf heilig verklaard. Hij zei zondag in de mis: 'Heidi zit aan de rechterhand van de Vader.'
  - * Kinderen, wie heeft nog over de ijstijger gehoord?
- **** Viersterrenantwoord van een 9-jarige:
De ijstijger is een hond die in de winter woont.

Master

Na enkele duizenden jaren loopt de ouderwetse verhouding meester – leerling ten einde, op alle vlakken: kunst, onderwijs, beroep, leven. Leren wordt meer en meer gedaan via zelfonderzoek en persoonlijke exploratie, winkelend uit de vele aangeboden mogelijkheden. De docerende (in de slechtste gevallen betuttelende en bemoeizieke) didactiek verdwijnt. Betweterij verkoopt niet meer. Weldra zal het beeld van de leraar voor een klas slechts een stoffige herinnering zijn, op te zetten in het Museum voor Oude Onderwijskunde. Dit betekent geen aantasting van gezag en autoriteit. Dat is al langer geleden gebeurd. Nee, die dingen kunnen nu toegeschreven worden aan bronnen, boeken, cd-roms, naslagwerken, standaardwerken, methodes, visies. Wat er alleen maar verdwijnt, zijn de tussenpersonen: de krassende stem van professor Prikkebeen, het lentejurkje van juffrouw Zonnebloem. Borden, bordwissers en schoolbanken zullen fossiliseren in krijtlagen. Ook buiten het onderwijs vervagen de functies van meester en meesteres steeds meer. Is er bijvoorbeeld hier en daar nog een vader of een moeder beschikbaar? Een lagere school in Nederland weigerde onlangs nog Moederdag te vieren, bij gebrek aan moeders. Mensen die beroepshalve graag bevelen geven, instrueren, controleren en honoreren zullen dus op zoek moeten gaan naar andere lucratieve bezigheden. Vadermoorden en generatieconflicten zullen overbodig worden. Een jonge snuiter die aan de bak wil komen, zal niet meer op tafel moeten springen en uitschreeuwen dat alles wat voor hem gebeurde, zinloos en dom was. Er zal namelijk niemand meer zijn om te luisteren. Hij zal het alleen moeten doen. Hij zal geen rechtstreekse vijand of schietschijf meer hebben. Er is nog een 'worstcase-scenario' mogelijk. In het allerslechtste geval zal het rolmodelschap overgenomen worden door filmsterren en tv-idioten. De geestelijk onfortuinlijken zullen zich daaraan spiegelen, in de waan dat ze een nieuw evangelie ontdekt hebben. Hun opleiding bestaat uit chips vreten en opstandig in het niets staren. Nog een verdere stap in deze betreuenswaardige evolutie is dat alle graden en onderscheidingen

geschraapt zullen worden. Men zal voor iets geschikt geacht worden, of ongeschikt. Blijf 'shoppen', keer even terug richting 'af', en het zal ooit wel gaan. Vroeger kon je dat immers ook: veearts of dokter worden, als je maar lang genoeg aan de unief bleef, tot je het heel goed kon. Misschien breekt nu het tijdperk van de 'selfmademan/woman' aan. Want als je je, gewapend met drie diploma's, ergens meldt in de hoop op werk, dan zendt men je wandelen: je bent overgekwaliificeerd, dus onbetaalbaar. Nou, voor de volgende paar duizend jaar is het duidelijk: geen Bergredes meer van meesters of messiassen, en de schoolgebouwen krijgen een andere bestemming. Het is niet toevallig, overigens, dat er eigenlijk geen centen meer zijn voor nieuwe onderwijsgebouwen. Iedereen beseft dat het gedaan is. Alleen de administratieve hokken zullen overblijven.

Bewijsbegeerte

De wereld van de meetbare dingen is helemaal niet boeiend. Een liter is saai. Een meter is saai. Een horloge is het bewijs en symbool van de menselijke ijdelheid: men denkt de tijd te kunnen beheersen door hem aan de pols vast te binden, aan muren op te hangen of in klokkentorens te metselen. Allemaal bewijsbegeerte. De broederschap der voor de hand liggende logica predikt nu overal meetbaarheid, veilige meetbaarheid. Menselijke prestaties op het werk moeten 'meetbaar' zijn. Wat meetbaar is, is vaak voorspelbaar. Adieu creativiteit, verrassing, flexibiliteit, humor (om maar vier kenmerken van intelligentie te noemen). Van wijsbegeerte naar bewijsbegeerte. Volgende stap: het uniform. O, er zijn nog zaken meetbaar. Maar gewoonlijk doet men daar niks aan, als na meting blijkt dat bijvoorbeeld stress, belasting en werkdruk hoog scoren. Dan worden de meetlatten vlug weer weggemoffeld. Het is geweten, dus het volstaat. Marleen Vanderpoorten wou tijdens een hete onderwijsherfst ook eerst wachten op de steun van iets meetbaars vooraleer ze onderhandelingsbereidheid aan de dag legde. Ze wou zelfs even de 'privé' en het onderwijs met elkaar vergelijken, wat bijzonder dom is, en wat eigenlijk neer zou komen op 'zich meten met elkaar'. Een appel en een peer meten zich nooit met elkaar. Tja, al dat gemeet. Het beantwoordt aan het veiligheidsgevoel van een grijze meerderheid. Wat meetbaar is, is overzichtelijk, in te tomen, te controleren, te manipuleren. Als het al moeilijke resultaten oplevert, omdat het menselijkheid en prestaties betreft, en een en ander duidelijk maakt, wordt er gegoocheld met percenten en percentages: die zijn zo onduidelijk en rekkelijk, dat je er makkelijk mee kunt schuiven en jongleren naar eigen goeddunken en willekeur. Het zijn de eufemistische stiefbroers en -zusjes van de getallen en de aantallen. En toch klinken ze 'meetbaar'. O, ik heb heimwee naar en verlang naar onmeetbaarheid, wijsbegeerte van de twijfel, variatie, alles wat uitdijt, krimpt, uitdijt, krimpt, en weigert zich in liter, kilo, meter, watt, percent of cijfer te vertalen. Het is ook pas in oneindigheid dat het perfecte samenkomt. Zoals het scalpel van de

chirurg het bewijs is van de onkunde van de geneeskunde, zo is de meetbare eenheid het bewijs van de angst van de bewijsgeer. Maten en gewichten zijn de werktuigen van de kruidenier. Horlogemakers hakken de tijd in mootjes. Ze verdelen om beter te heersen. We weten nu allemaal hoe laat het is.

Last Minute

Vandaag vrijdag 17 mei 2002 is het voor 109 derdejaarsstudenten onderwijzer(es) aan de normaalschool in Torhout de laatste lesdag van hun academisch jaar en van hun opleiding. Hierna mogen ze het verder zelf vertellen, aan de andere kant van de banken (als die al nog bestaan), dichterbij de borden (als die ook al niet door andere zaken vervangen zijn). Het zijn onze eerste gediplomeerde euro-onderwijzers. En dat betrof niet de enige verandering: elke generatie maakt vernieuwingen mee, vooral in het onderwijs. Iedere onderwijsminister apart wil immers zijn of haar pootje zetten op het pakket en een spoortje nalaten in de geschiedenis. Die veranderingen of vernieuwingen hebben dan weer hun impact op de hele samenleving, want het gaat over de dochters en zonen van iedereen, over leerlingen, scholieren en studenten die ook een thuisfront hebben én de toekomst uitmaken. Wie vroeger mot kreeg van de meester en daar nu nog wrokkig om is, moet maar wat begrip aan de dag leggen voor het huidige onderwijs. Momenteel is de zg. zorgverbreding in het lager onderwijs een heet hangijzer. Vandaag, last minutes van de lerarenopleiding, zorgen de derdejaars even voor zichzelf. De fotofinish – wellicht op de pui van de bekende Reno, die dit jaar ook het 50-jarige jubileum van het regentaat viert – is andermaal druk bevolkt. Het beroep heeft aantrekkingskracht. De 109 afgestudeerde gezichten die u misschien binnenkort in deze krant kan zien, zijn van vele markten thuis. Op hun cv's kunt u nu al ruime ervaring aflezen, op diverse werkterreinen in binnenland en buitenland (via internationale stages). Concreet stond ieder van ze al meer dan twintig weken in alle geledingen van het lager onderwijs. In hun laatste werkstuk, het didactische eindwerk, hebben ze in hun inleidend woord de hoop verwoord dat hun prestatie een praktische bijdrage mag leveren aan het lager onderwijs. Mocht u zelf nog geplaagd zitten met clichébeeld van de stijve stofjashark, de schoolvos met de losse handjes of de strenge juf half stikkend in het schoolkrijt, vergeet dat dan maar. Onze afgestudeerde Renovieten (de studenten aan de ReNo: Regentaat-Normaalschool Torhout) zijn jonge, eurogeconverteerde, flexibele mensen die sneller kunnen surfen dan de nieuwe winden waaien, van geen kleintje vervaard zijn (ook al parkeren ze er soms dertig samen in een te klein klaslokaal), diverse vakken en vaardigheden kunnen combineren in evenveel hoeken en projecten, de juiste noten op hun zang hebben, geen plankenkoorts vertonen voor, achter en op een podium en ook feilloos kunnen becijferen hoe een onderwijsbegroting er uit zou kunnen zien. Groot voordeel van deze nieuwe lichte is ook dat niemand van

ze 55-plus of 58 jaar is. En, onder ons gezegd en doorverteld, en even uit de school geklapt: tot spijt van wie het benijdt, klopt hier de polsslag van de tijd. Good luck, Stijn, Valerie, Thijs, Fien, en een flink pak anderen.

Voor de ziel van het kind

De hautaine betweters, bedillerige kwezels en betuttelende blauwkousen die de laatste jaren oordelen over de Vlaamse jeugdliteratuur via tijdschriften en jury's en commissies enzovoort, hebben Pietje Bell en Pippi Langkous vermoord. Ze hebben het ook met Marc De Bel geprobeerd. Tevergeefs. Ze hebben hun ziel verkocht aan een bloeiende Nederlandse uitgeverij en kwijlen als hondjes, nou: teefjes, bij het horen van die naam alleen al. Al de rest is verdacht, overbodig, Vlaams, ongevraagd, ongewenst, niet via henzelf gepasseerd of gesignaleerd, dus niet goedgekeurd. Deze Vlaamse, nou: Antwerpse, kwezels plegen vaandelvlucht en collaboreren met zg. 'grote namen', gemakshalve, veiligheidshalve, voorspelbaar, en eigenlijk doen ze ook de moeite niet nog andere boeken diezelfde aandacht te gunnen. Het blijft altijd bij dezelfde namen. Door deze permanente namedropping hopen ze zelf in beeld te komen en mee van de koek te eten en in het zonnetje te staan. Je weet maar nooit dat ze ooit gevraagd worden zelf eens een boekje te plegen. Bij die 'grote' Nederlandse uitgeverij natuurlijk. Ze propageren ondertussen onverdroten veilig en voorspelbaar de namen van de zg. 'betere' auteurs. Zeg maar: 'saaie'. Die zijn ondertussen zelfs zo saai geworden dat ze alleen nog gelezen worden door diezelfde hoger vermelde kwezels van 30-plus, jury's en enkele collega-schrijvers. Deze propagandisten van het 'betere' boek jongleren graag met woordjes als 'diepgang' en 'psychologie' en verfoeien fantasie en avontuur. Ze hebben dus Pietje en Pippi vermoord. Ze hebben met hun diepgang de leuke jeugdliteratuur ondermijnd en de avonturenboeken ondergraven. Bij hen zou een manuscript van Astrid Lindgren geen kans maken. Misschien zelfs niet van ene Roald Dahl. Lig ik daar wakker van? Nou, nee. In de literatuur voor de 'volwassenen' zien we ook al vijftien jaar de tafelspringers en de slaggers en de lijkenpikkers en de tv-gezichten en de meninghebbers de plak zwaaien, terwijl de goede boeken en hun schrijvers in de schaduw blijven. Je kunt maar hopen op andere tijden. Ach, ik heb, zoals bekend, een hart van koekebrood. Als ik een hartinfarct zal doen, zal het niet door boekbesprekers komen; het zal te wijten zijn aan een rozijn.

Filosofietje

Ik las en hoorde de laatste jaren af en toe over ‘filosoferen met kinderen’. Er worden boeken over geschreven en congressen over gehouden. Mensen die van kinderen hun beroep maken, zijn er mee bezig. Maar eigenlijk hebben kinderen altijd al gefilosofeerd. Twijfel en verwondering vormen de vertrekpunten van filosofie. Enfin, het zou toch zo moeten zijn.

‘Kunnen dieren praten of lachen?’

‘Heeft een kiwi pijn als je erin bijt?’

‘Als ik mijn nagels knip, komen die dan in de hemel?’

‘Als God ons graag ziet, waarom heeft hij dan tandpijn uitgevonden?’

Als iemand filosofeert, moet je bereid zijn mee te twijfelen. Vragen staat vrij. Grote mensen die met kinderen willen filosoferen, daar heb ik zo mijn twijfels over. Over de grote mensen, wel te verstaan. Ze zullen het wel weer in de ‘juiste’ banen leiden, naar hun verwachtingen. Ongetwijfeld. Omdat ze alles weten. Omdat ze veiligheid verkiezen. Omdat ze avonturen ontgroeid zijn. En filosofie is nou net niets weten, vragen stellen, op pad gaan, zonder te weten waar je uitkomt. Je bent er nooit te oud voor, of te jong, weet je wel.

‘Vertel het aan een kind dat jong genoeg is om het te begrijpen. Vertel het aan de bomen’, kent u dat (nog)?

Gedachten die dieper en verder gaan dat friet kopje-onder in mayonaise krijgen soms onderdak in gedichten, poëzie. Ook dat is een compartiment waar filosofie wordt bedreven: de wereld van de kopdonders, leverzwijnen, sprokkelkinderen, wiphammen, hoolifanten, snotkilometers, neusspeeksel, badsprinkhanen, paashazinnen, vakantiegangsters, zevenstormen, hinkstapslokken, ongediertjes, zolderlingen, dondernachten, stierlantijnen, roodlapjes, kalkoeien, grolmopsen, koeterwaals, tegendraads, ... Filosofie heeft zijn eigen jargon. Gedichten gooien soms woorden overboord, in het sissende vet van verse verwondering, en vissen die dan weer op: in een nieuw, verrassend kleedje. Poëzie is minstens dubbel hard nadenken over de dingen. Zeker zo hard en zo diep als het geval is bij kommagetallen, breuken en metend rekenen.

‘Waar was u de nacht van vrijdag op zondag?’

‘Als God in het detail zit, mogen we dan vitten?’

‘Een gedicht, moet dat rijmen?’

‘Nee, Filo-Sofietje: het mag ook ongerijmd, liefst zelfs. Laat het rijmen maar aan de commerciële schlagerblèters: hou, trouw, blauw, jou’.

‘Kan God mijn tandpijn niet genezen?’

‘Eh... iedereen heeft kiespijn hoor, zo om de vier of zes jaar moeten alle mensen het hokje in om weer van die pijn af te geraken. Dan maken ze met een rood potlood een bolletje vol, binnen de lijntjes, zodat ze weer vier of zes jaar verder vrolijk pijnloos kunnen genieten van al het moois dat... ‘.

‘Zijn dat dan de Tandartsen-zonder-Grenzen?’

‘Eh... dat zijn de hokjesmensen, Filo-sofietje, en nu moet ik weg, da-ag!’

Kindermond

‘De ijstijger woont in de winter’, zei het kind in de eerste klas van de lagere school. De juffrouw knikte verbaasd. Dat was prachtig gezegd. En onopzettelijk. Diezelfde dag leerde ze haar klas het woord ‘vis’ aan.

‘Het is een dier...’, zei ze, ‘... dat in zee zwemt en het heeft hetzelfde buikje als ‘kip’. Wie weet het al? ... zwemt in de zee en...’

‘De witte haai!’

‘Een goudvis!’

‘Een... een walvis!’

‘Maar nee!’ riep de juf wanhopig uit. En stiekem barstte ze ook in lachen uit.

Even later ging het over het woord ‘boompje’, want dat stond in de titel van een gedicht. Oei, wat een dik buikje had dat woord! Maar een boom kende anders iedereen wel.

‘En nu,’ zei de juf, ‘nu wil ik het woord nog eens horen voor ‘een kleine boom’. Het is dus een kleinere boom, maar een langer woordje. Een kleine boom is een ... ? Wie weet het nog?’

‘Miniboom!’

‘Dwergboom!’

‘Maar nee!’ riep de juf wanhopig uit. En stiekem barstte ze alweer in lachen uit. Toen duidde ze Suzanne aan om te antwoorden.

‘Suzanne, weet jij het?’

‘Hé, juffrouw!’ protesteerde Paul-Edouard op de eerste rij. ‘Het is niet Suzanne. Je moet zeggen: Suzan. Want als je zegt Suzanne, dan zijn er veel Suzannekes. En er is er hier maar één’.

‘Ik zal het nooit meer doen’, beloofde de juffrouw ootmoedig. Paul-Edouard knikte ernstig, en Suzanneke zat hem met grote ogen aan te kijken.

Toen ik die avond thuiskwam – ik was getuige geweest van deze tafereeltjes – schreef ik op: ‘Mijn hond woont in de winter’. Het werd de eerste regel van een vers gedicht. Hij was eigenlijk uitgevonden door een kind uit de eerste klas. Het was een prachtige blikopener voor een gedicht. De moderne spitspraaktechnologie is zo schilderachtig niet. Zij brengt geen poëzie van dat gehalte voort. Zij maakt fouten. Iemand commandeert de computer: ‘Make it ...’. En wat krijgen we op het scherm te lezen? ‘Naked ...’. Nou, misschien is dat toch wel schilderachtig. Maar het was de bedoeling niet. Besluit: terug naar aanvankelijke spreken spraaklessen. Eerst dictie volgen, dan pas met de computer praten. Een ouderwets expressielokaal zou nog zin hebben. Want als de uitspraak van de bood-

schapper aan de computer verkeerd is, kan dat een zaak van leven of dood worden. *La plupart des occasions des troubles du monde sont grammairiennes.* Schreef Montaigne, de vader van het essay. Het woord is machtig. Met of zonder computer. Wat als ik zo'n computer dicteer: *ik vlei meneer*. Net zo goed schrijft hij: *ik vlij me neer*. Ander voorbeeld: *ik verklaar u de oorlog*. Dat schrijft hij wel neer. Maar ga ik dan vechten of het uitleggen? Begrijpt hij het? Nee. Een computer woont niet graag in de winter. He is too naked.
